

ՐԱՅԱՍԱՆԵԱՆ ՄԱՍԻՍ

Էրտողանը Բացում է Խաղաքարտերը Եւ Փաշինեանի Առաջարկը

ՅԱԿՈԲ ԲԱՂԱՆԵԱՆ

Հայաստանի վարչապետն ինձ հանդիպման առաջարկ է արել, վրաստանի վարչապետի միջոցով, յայտարարել է Թուրքիայի նախագահ Էրտողանն ու ասել, թէ այդպիսի հանդիպում հնարաւոր է, եթէ Հայաստանը քննարկի «Չանգեզուրի միջանցքի» հարց՝ Նախիջևեան-Ատրպէյջան կապի համար: Էրտողանը յայտարարել է, թէ Հայաստանի վարչապետը մի կողմից ասում է, որ չի քննարկի միջանցքի հարց, միւս կողմից ուզում է հանդիպել իր հետ: Ըստ Էրտողանի, այդպիսի հանդիպում հնարաւոր է, եթէ լուծուեն Հայաստանի ու Ատրպէյջանի միջեւ հարցերը: Էրտողանը փաստօրէն «բացայայտում» է Նիկոլ Փաշինեանի առաջարկը, ընդ որում որոշակի ուշադրութեան արժանի շեշտադրումով ու տոնայնութեամբ:

«Եթէ որեւէ մէկն ուզում է հանդիպել Թալիբ Էրտողանի հետ», ասում է Թուրքիայի նախագահը, եւ շարադրում պայմանը՝ Հայաստանի ու Ատրպէյջանի միջեւ հարցերի լուծում: Այդպիսով, Էրտողանը յղում է թերեւս երկու ազդակ: Նախ, Պաքուին փորձում է ցոյց տալ, որ չունի որեւէ «սեպարատ» քննարկում հայկական կողմի հետ, կամ հայ-թուրքական յարաբերութեան թեմայով՝ որեւէ այլ երրորդ կողմի հետ: Էրտողանն այդպիսով յղում է Պաքուին հանգստացնող ազդակ, թերեւս կանխատեսելով այն մտահոգութիւնը, որ Պաքուն կարող էր ունենալ վերջին շրջանում հայ-թուրքական յարաբերութեան վերաբերեալ Էրտողանի յաճախակի անդրադարձերի կապակցութեամբ: Միեւնոյն ժամանակ, Էրտողանը ակնարկում է, որ հայ-թուրքական յարաբերութեան վերաբերեալ խօսել պատրաստ է, սակայն ամենեւին ոչ այսպէս ասած հաւասարը-հաւասարի հետ սկզբունքով եւ «ինքը Թալիբ Էրտողանն» է, որը ակելի մեծ տրամաչափի խաղացող է: Սա է Թուրքիայի նախագահի

միւս ազդակը, որի տողատակում թերեւս նաեւ այն է, որ հայ-թուրքական յարաբերութեան թեմայով ինքը նախ իր զրուցակից դիտարկում է այդ տրամաչափին համարժէք խաղացողներ, յետոյ նոր Հայաստանին: Սա հասկանալի դրսեւորում է, անկախ, թէ որքան է մեզ համար անընդունելի:

Մեծ հաշուով չկայ պատրանք, թէ Էրտողանն այսօր իսկապէս պատրաստ է հանդիպել Հայաստանի դեկավարի հետ կամ առաւել եւս ունի կարիք մտածել Հայաստանի հետ յարաբերութեան մասին: Ինչպէս արձանագրեցի նրա առաջին իսկ յայտարարութիւններէից, Էրտողանի համար հայ-թուրքական թեման առնուազն Մոսկուայի կամ Ուաշինկթոնի հետ յարաբերութիւնների խաղաքարտ է, որ նա փորձում է խաղարկել, կամ ունենալով այդ կեդրոններում որոշակի մտադրութիւնների մասին իրազեկուածութիւն, կամ ունենալով որոշակի խնդիրներ եւ հաշիական հարցը դիտարկելով այդ խնդիրների լուծման գործում որոշակի միջոց: Ըստ այդմ, Էրտողանը թերեւս խօսելով Փաշինեանի առաջարկի մասին, բարձրաձայնելով կամ «բացայայտելով» այն, ըստ էութեան ակնարկում է թերեւս. «Եթէ ունէք ասելու բան, ապա ինքներդ ասէք ինձ»: Այդ ակնարկն ուղղուած է Սպիտակ Տանը, թէ կրեմլին, այստեղ կարող են լինել ենթադրութիւններ, չկայ միարժէք ցուցիչ: Իհարկէ հետաքրքիր կարող է լինել այն, թէ ե՞րբ է արուել առաջարկը՝ վարչապետ Փաշինեանի վրաստան կատարած այցի՞ ընթացքում, թէ՞ շատ ակելի շուտ, դեռեւս մի քանի ամիս առաջ, երբ վրաստանի վարչապետն էր այցելել Թուրքիա, պարզապէս Էրտողանը որոշել է բարձրաձայնել այժմ: Բանն այն է, որ դա ամենեւին երկրորդական դրուագ է, որովհետեւ, եթէ խօսքը այդ վաղեմութեան առաջարկի մասին է, որ Էրտողանը որոշում է բարձրաձայնել այժմ:

«ԱՌԱՋԻՆ ԼՐԱՏՈՒԱԿԱՆ»

30 Տարուայ Զինակաւ Խնդիրները

ԱՐԱՍ ԱՐԱՐԱՍԵԱՆ

Ամերիկացի հետազոտող Ջորեթ Դայմոնդը, որի աշխատութեանը («Ճգնաժամ. ինչպիսին է ճգնաժամից դուրս գալու մեխանիզմը») արդէն առիթ եմ ունեցել անդրադառնալու, բազմաթիւ մեխանիզմների շարքում նշում է հետեւեալը՝ անհրաժեշտ է «ցանկապատ կառուցել»: Այդ «ցանկապատով» տարանջատում է այն, ինչը տուեալ երկրում քիչ թէ շատ կայացել է, նրանից, ինչը չի կայացել եւ հետ է տանում երկիրը: Իհարկէ, դրանից բխող յետագայ գործողութիւնների համար կարեւոր նախապայման է ազնիւ լինելը եւ գնահատական տալիս՝ քաղաքական շահերի հետեւից չընկնելը: Այնպէս չէ, որ Հայաստանում ամէն ինչ վատ է, ինչպէս որ փորձում են ներկայացնել ընդդիմադիրներն ու նրանց համակիրները: Նշենք, թէ որոնք են մեր ուժեղ կողմերը. 1/ պանկային համակարգը, վկայ՝ դրամի յարաբերական կայունութիւնը վերջին մէկուկէս տարուայ ընթացքում, 2/ առողջապահութիւնը, որն, ընդհանուր առմամբ, դիմակայում է համավարակին, 3/ մարդկային կապիտալը՝ աշխատող մարդկանց փորձն ու ունակութիւնները. այդ ցուցանիշով, Համաշխարհային պանքի մեթոդաբանութեամբ, մեր ցուցանիշը միջինից բարձր է, 4/ կայացման ճանապարհին էր դատական համակարգը, որի նկատմամբ, սակայն, գործադիր իշխանութիւնը վերջերս ակնյայտ ոտնձգութիւններ է անում, 5/ մեր երկրում երկու անգամ անընդմէջ անցկացուել են արդար ընտրութիւններ՝ եւս 2-3 անգամ դա տեղի ունենալու դէպքում, այդ խնդիրն օրակարգից կը հանուի:

Այս ամէնը ցանկապատից «այս կողմ» է: Իսկ հիմա խօսենք այն մասին, թէ ինչն է, որ այս 30 տարում այդպէս էլ չի կայացել: Ամենակարեւոր խնդիրն այն է, որ աւտորիտար համակարգը, որի դէմ «խօսքի մակարդակով» ուղղուած էր 2018 թուականի յեղափոխութիւնը, մնացել է ճիշտ նոյնը, ինչն, ի դէպ, հարցականի տակ է դնում «յեղափոխութիւն» բառը: Աւտորիտար համակարգի դրսեւորումներից է այն, որ խորհրդարանը որեւէ ձեւով չի հակակշռում գործադիր իշխանութեանը՝ մեծամասնութիւնը ներկայացնող պատգամաւորների միակ պարտականութիւն է «չեֆին» ընդդիմախօսներից պաշտպանելը (երբեմն նաեւ՝ ոտքերն օգտագործելով):

զանքը ռուսական դրածոյ է, գործում է ռուսական շահերի տիրույթում: Հասկանալի է այդ պնդումներում Սահակաշվիլու եւ նրա ուժի մոտիւրը, միաժամանակ նաեւ թերեւս կասկած չկայ, որ վրացական Երազանքը այդուհանդերձ էսպէս հեռացել է ՌԴ հանդէպ այն արմատական դիրքաւորումից, որն ուներ վրաստանը՝ Սահակաշվիլու նախագահութեան ընթացքում, յատկապէս վերջին տարիներին՝ ռուս-վրացական հնգօրեայ պատերազմից յետոյ:

Այդպիսով, վրաստանը որպէս Թուրքիայի նախագահի հետ հանդիպման առաջարկի միջնորդ, Նիկոլ Փաշինեանն ընտրել է շրջան-

Դրա մասին շատ է խօսուել եւ դեռ խօսուելու է: Միւս առանցքային խնդիրն է խոշոր բիզնեսի՝ իշխանութիւնից ոչ անկախ լինելը: Դրա վերջին ամենավառ օրինակն է Գագիկ Մառուկեանի դէպքը: Հենց որ նա մօտ մէկ տարի առաջ ասաց, որ կառավարութիւնը պէտք է հրաժարական տա, Մառուկեանի եւ ԲՀԿ-ականների դէմ յարուցուեցին բազմաթիւ քրէական գործեր թէ՛ բիզնեսների հետ կապուած, թէ՛ ընտրակեղծարարութեան մեղադրանքով: Իշխանական քարոզչութիւնն այն ժամանակ յիշեց անգամ 40 տարուայ հնութեան բռնաբարութեան գործը (ինչն, իմ կարծիքով, էթիկապէս անընդունելի է): Բայց հենց որ Մառուկեանը եւ ԲՀԿ-ն քաղաքական առումով «խելոքացան» (ենթադրաբար, վարչապետի հետ հանդիպելուց յետոյ), այդ ամէնը մոռացուեց, եւ հիմա ո՛չ այդ գործարարին, ո՛չ էլ նրա բիզնեսներին ոչինչ չի սպառնում: Դա վկայում է երկու բանի մասին. ա/ իրաւապահ մարմինները շարունակում են կատարել քաղաքական իշխանութեան պատուէրը, բ/ ոչ մի գործարար ապահովագրուած չէ իշխանութեան միջամտութիւնից, իշխանութիւնը կարող է տապալել, ոչնչացնել ցանկացած բիզնես, իսկ դա նշանակում է, որ ազատ շուկայի եւ մրցակցութեան մասին Հայաստանում խօսելը դեռեւս վաղ է: Անձերը փոխում են, բայց 30 տարի գոյութիւն ունեցող խնդիրը մնում է նոյնը:

«ԱՌԱԽՕՏ»

Փաշինեանի Առաջարկն Ու Էրտողանի Պատասխանը Մոսկուայից

ՀԱՅԿ ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ

Հայաստանի վարչապետը Թուրքիայի նախագահին արել է հանդիպելու առաջարկ: Այդ առաջարկի մասին բարձրաձայնել է ինքը՝ Թալիբ Էրտողանը, ասելով, որ առաջարկը փոխանցուել է վրաստանի վարչապետի միջոցով: Հայաստանի վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանը Սեպտեմբերի 8-ին երկօրեայ պաշտօնական այց կատարեց վրաստան, որից մի քանի ժամ առաջ, ի դէպ, արեց հայ-թուրքական յարաբերութեան, երկխօսութեան պատրաստ լինելու մասին հերթական յայտարարութիւնը:

Այդ յայտարարութիւնները Էրտողանն ու Փաշինեանը անուղղակի «փոխանակում» էին վերջին շաբաթների ընթացքում մի քանի անգամ: Այդուհանդերձ պարզ չէ, Էրտողանը խօսում է հենց վրաստան պաշտօնական այցի արդիւնքում՞ արուած առաջարկի մասին, թէ՞ ակելի վաղ արուած որեւէ առաջարկի: Սա գուցէ այնքան էլ

վճռորոշ նշանակութիւն չունի, սակայն այնուամենայնիւ թոյլ կը տայ հասկանալ որոշակի դետալներ, գնահատելու համար, թէ հայ-թուրքական թեմատիկայի վերջին շրջանի ակտիւացումը ինչ «արմատներ» ունի եւ ինչ «ճիւղաւորումներ» է միտուած:

Օրինակ, հիմնարար հարցերից մէկը երեւի թէ այն է, թէ ինչ դեր ունի այստեղ Մոսկուան: Կրեմլը Երեւանին տուել է այդ ուղղութեամբ աշխատելու քարտ բլա՞նշ, թէ՞ վրաստանի վարչապետի միջոցով Նիկոլ Փաշինեանի առաջարկը կրեմլը շրջանցելու փորձ է:

Վրաց-ռուսական յարաբերութիւնն այդ իմաստով իսկապէս հակասական է: Օրինակ, վրաստանը շարունակում է հաւատարիմ լինել եւրաստալանտեան քաղաքական կուրսին, միեւնոյն ժամանակ սակայն այդ կուրսի «առաջամարտիկ» Սահակաշվիլին եւ նրա կուսակցութիւնը շարունակում են պնդել, որ 2012 թուականից իշխանութեան եկած վրացական Երա-

ՄԱՍԻՍ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
ՄԱՍԻՍ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹ
ՄՈՑԻԱԼ ՂԵՄՈՎՐԱՏ ՅԱՉԱԿԵԱՆ
ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Արեւմտեան Ամերիկայի Շրջանի
ԽՄԲԱԳԻՐ
ԳՐԻԳՈՐ ԽՈՏԱՆԵԱՆ
ՎԱՐԻՉ ՏՆՕՐԵՆ
ՎԱՐԷ ԱՁԱՊԱՐԵԱՆ
MASSIS Weekly
Organ of the Armenian Social Democratic Hunchakian Party of Western USA
1060 N. Allen Ave.
Pasadena, CA 91104
Phone: (626) 797-7680
Fax: (626) 797-6863
E-Mail: massis2@earthlink.net
http://www.massisweekly.com
(USPS 667-310) (ISSN 0744-334X)
Published Weekly
Except Two Weeks in August
ANNUAL SUBSCRIPTION RATES:
USA \$50.00, \$100.00 (First Class)
Canada \$125.00 (Air Mail)
Overseas \$250.00 (Air Mail).
All payments must be made in US funds & Drawn on US banks.
Periodicals Postage Paid
at Pasadena CA.
Please Send Address Change To
MASSIS WEEKLY
Շաբ.ը էջ 8

ԼՈՒՐԵՐ

Պաշտոնավարման Ընթացքին Սերժ Սարգսեան Պետական Միջոցներու Հաշույն 16 Անգամ Սեկնած Է Պատեն-Պատեն

Ըստ Փաստերու Ստուգման Հարթակի կատարած հետաքննութեան Հայաստանի երրորդ նախագահ՝ Սերժ Սարգսեանը պաշտոնավարման 10 տարիներու ընթացքին ամէն տարի կառավարական օդանավ պետական միջոցներու հաշույն մեկնած է գերմանական Պատեն-Պատեն քաղաք, ուր կը գործեն խաղատուներ:

Հայաստանի երրորդ նախագահ՝ Սերժ Սարգսեան

Հարթակը փաստեր ներկայացնելով, նաեւ պնդած է, թէ երրորդ նախագահը Պատեն-Պատեն եղած է նաեւ 2016-ի ապրիլեան քառօրեայ պատերազմի աւարտէն անմիջապէս յետոյ՝ Ապրիլ 5-ին: Ըստ հետաքննութեան, Սերժ Սարգսեանը Ապրիլ 6-ին ու 7-ին դէպի Գերմանիա նախատեսուած պաշտոնական այցը օգտագործած է կրկին Պատեն-Պատեն այցելելու համար:

Մինչդեռ Սերժ Սարգսեանի պաշտպան՝ Ամրամ Մակինեան, որ հետաքննութեան հրապարակումէն ժամեր անց դիմատետրեան գրառմամբ հանդէս եկաւ, յայտարարած է, թէ Պերլին կատարած պաշտոնական այցէն առաջ Պատեն-Պատեն մեկնելու մասին պնդումը բացարձակ ապատեղեկատուութիւն է:

Մակինեան նաեւ վերոյիշեալ այցի ծրագիրը հրապարակած է: Փաստաբանի գրառումը վերաբերած է միայն ապրիլեան պատերազմէն յետոյ Գերմանիա կատարուած այցին. հետաքննութեան մէջ գետեղուած այլ թռիչքներուն Մակինեանը չէ անդրադարձած:

«Ազատութիւն»-ի հարցին ի պատասխան փաստաբան ըսաւ, թէ Սերժ Սարգսեանի այցերը եղած են օրէնքով նախատեսուած կարգով: Մակինեանի խօսքով, բարձրաստիճան պաշտօնատար անձինք, օրէնքով նախատեսուած ընկերային երաշխիքներ ունին:

Փաստերու Ստուգման հարթակէն յայտնած են թէ, իրենց հրապարակած փաստերը պիտի ուղարկեն Յատուկ Քննչական Ծառայութիւն՝ Քրէական օրէնսգրքի վատնման եւ իւրացման ու պաշտօնէական լիազօրութիւններն անց-

նելու յօդուածներու շրջանակէն ներս քրէաիրաւական գնահատական խնդրելով:

Սերժ Սարգսեանի կառավարման տարիներուն ընդդիմադիրներու կողմէ բազմաթիւ էին պնդումները, թէ նախագահը Պատեն-Պատեն կը մեկնի ու այնտեղ խաղատուներ կ'այցելէ:

Երրորդ նախագահը արտահերթ խորհրդանական ընտրութիւններու նախորդած քարոզարշաւի ընթացքին չէր հերքած Պատեն-Պատեն երթալու հանգամանքը, սակայն նշած էր, թէ նոյնիսկ խաղատուներու կողքէն անցնել խուսափած է. այդ քաղաքները նախկին նախագահի խօսքով այլ բանով գրաւիչ են:

Շաբաթներ առաջ իշխող «Քաղաքացիական Պայմանագիր» խմբակցութեան պատգամաւոր՝ Խաչատուր Սուքիասեան յայտարարած էր, թէ Սերժ Սարգսեանը աւելի քան 100 միլիոն տոլար գումար կորսնցուցած է խաղատուներու մէջ:

Երրորդ նախագահի պաշտպան՝ Ամրամ Մակինեան պատգամաւորին դէմ դատական հայց ներկայացուցած է՝ Սերժ Սարգսեանի բարի համբաւը արտաւերող տեղեկութիւնները հերքելու պահանջով:

Ըստ Freedom House-ի՝ Հայաստանը Համացանցային Ազատ Երկիրներու Շարքին Է

Իրաւապաշտպան՝ Freedom House (Ազատութեան Տուն) կազմակերպութիւնը Սեպտեմբեր 21-ին հրապարակած է «Համացանցային ազատութիւն 2021» գեկոյցը:

Հարաւային Կովկասի երկիրներէն Հայաստանը եւ Վրաստանը ընդգրկուած են ազատ երկիրներու, իսկ Ատրպէյճանը՝ ոչ ազատ երկիրներու շարքին մէջ: Ոչ ազատ համարուած են նաեւ Ռուսաստանը, Պելառուսիան, Թուրքիան եւ Կեդրոնական Ասիոյ երկիրները, բացառութեամբ Ղրիմը Կրիմիայի, որ համացանցի մասամբ ազատ երկիրներու շարքին է, ինչպէս նաեւ Ուքրանիան:

Համացանցային ազատութիւնը ուսումնասիրուած է աշխարհի 70 երկիրներու մէջ:

Հայաստան 2021 Տարին Պիտի Փակէ 6,5 Տոկոս Տնտեսական Աճով. ԱՄՅ

Արժույթի Միջազգային Հիմնադրամի (ԱՄՀ) Սեպտեմբեր 16-ին հրապարակման համաձայն, այս տարի Հայաստան տարին պիտի փակէ 6,5 տոկոս տնտեսական աճով: Գալ տարի կը սպասուի 4,5 տոկոս աճ:

Յիշեցնենք, որ Վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան, Յուլիսի սկիզբը, կառավարութեան նիստի ժամանակ յայտարարեց, որ այս տարի Հայաստանը տնտեսութիւնը կը փակէ 6 տոկոս տնտեսական աճով՝ գրեթէ երկու անգամ աւելի, քան կառավարութիւնը կը սպասէր անցեալ տարուայ վերջերուն՝ 3.2 տոկոս:

«Տաշիր» կը Նախատեսէ Տարբեր Ոլորտներու Մէջ 130 Միլիոն Տոլարի Ներդրում Կատարել

«Տաշիրի» նախագահ՝ Սամուէլ Կարապետեան ելոյթ կ'ունենայ Երեւանի մէջ կայացած Armenia Business Forum-ի ընթացքին

«Տաշիր» ընկերութիւնը կը նախատեսէ արտադրական հզօրութիւնները եւ զբօսաշրջիկութիւնը զարգացնելու, նաեւ երիտասարդական գործարարութիւնը խթանելու համար 130 միլիոն տոլարի ներդրում ընել: Ինչպէս կը տեղեկացնէ «Արմէնփրէս»-ը, այս մասին Երեւանի մէջ Armenia Business Forum-ի բացման իր խօսքին մէջ նշեց «Հայ գործարարներու միութեան» նախագահ, «Տաշիր» ընկերութիւններու խումբի նախագահ՝ Սամուէլ Կարապետեանը՝ ներկայացնելով «Տաշիր» ընկերութիւններու խումբի առաջիկայ հինգ տարուայ ծրագիրները:

«Տնտեսութեան զարգացումն անհնար է առանց արտադրական հզօրութիւնների զարգացման, այդ թւում՝ առանց այդ ոլորտում նոր նորարար լուծումների կիրառման: Նոր հզօրութիւնների զարգացումը ամբողջ տնտեսութեան շարժիչ ուժն է: Այն մեծացնում է արտահանման

կարողութիւնը, երկրի բնակչութեանը ապահովում է աշխատատեղերով: Այս նպատակի համար յատկացուելու է 50 միլիոն տոլար», - ըսաւ Կարապետեան:

Ըստ հայ գործարարին՝ «Տաշիր» ընկերութեան համար երկրորդ կարեւոր ուղղութիւնը զբօսաշրջիկութեան ոլորտն է:

«Զբօսաշրջիկութեան ոլորտը մեծ ուշադրութիւն է պահանջում: Հայաստանը իւրայատուկ զբօսաշրջիկական երկիր է, զարգացման մեծ կարողութիւն ունի: Այդ նպատակների համար կը յատկացնենք մօտ 50 միլիոն տոլար», - նշեց Կարապետեան:

Յաջորդը, ըստ Կարապետեանին, երիտասարդական գործարարութեան խթանումն է:

«Կարեւոր է չանտեսել նաեւ երիտասարդ սերնդի նախաձեռնութիւններին աջակցութիւնը: Այդ ծրագրերին կը տրամադրենք մօտ 30 միլիոն տոլար», - եզրափակեց Կարապետեանը:

Ընտրական Մեղադրանքներով Ընդդիմադիր «Հայաստան» Եւ «Պատիւ Ունեն» Դաշինքները Առաջատար Են

Ընդդիմադիր «Հայաստան» եւ «Պատիւ ունեն» դաշինքները առաջատարն են ընտրական մեղադրանքներով:

Գլխաւոր դատախազութեան տուեալներով՝ արտահերթ ընտրութիւններուն ժամանակ ընտրական յանցագործութիւններով դատարան ուղարկուած 24 մեղադրեալներէն 10-ը Սերժ Սարգսեանի սատարած՝ «Պատիւ ունեն», իսկ 9-ը Ռոպերթ Քոչարեանի առաջնորդած «Հայաստան» դաշինքներու պատգամաւորի թեկնածուները կամ աջակիցներն են: Ընդհանուր առմամբ՝ մեղադրեալի աթոռին են 8 պատգամաւորի թեկնածուներ, որոնց շարքին կան նաեւ թեկնածուներ Գագիկ Ծառուկեանի առաջնորդած եւ խորհրդարան չանցած՝ ԲՀԿ կուսակցութեան: Մեղադրեալներէն 24-ը, ներառեալ՝ պատգամաւորի 8 թեկնածուները կալանաւորուած են:

Գրեթէ նոյն պատկերը արձանագրած էր նաեւ «Անկախ դիտորդ» կազմակերպութիւնը, ըսած է ներկայացուցիչ՝ Դանիէլ Իոաննիսեանը:

«Մեր դիտարկումներով՝ առաջին հորիզոնականում բաւականին առաջ մնացած բոլորից «Հայաստան» դաշինքն էր՝ ընտ-

րական յանցագործութիւնների մասով: Հիմնականում դա ընտրակաշառքներ եւ ընտրողների վրայ ապօրինի ազդեցութիւնը, այնուհետեւ գալիս է «Պատիւ ունեն»՝ հիմնականում ընտրակաշառքով: Որեւիցէ զարմանալի բան չկայ նրա մէջ, որ հենց այս երկու ուժերի ներկայացուցիչներն են քրէական հետապնդման ենթարկուած եւ այս երկու ուժերի ներկայացուցիչներին մեղադրական եզրակացութիւններով գործերն արդէն ուղարկուել են դատարաններ», - ըսաւ Իոաննիսեանը:

Ամբաստանեալներէն մէկը ընդդիմադիր «Հայաստան» խմբակցութեան պատգամաւոր, կալանաւորուած բժիշկ՝ Արմէն Չարչեանն է, որ մեղադրուած է ընտրողները հարկադրելու համար: Անոր վերաբերող ձայնագրութիւնը համացանցով Իոաննիսեանը տարածած էր:

Թէեւ Չարչեան մեղադրանքը չ'ընդունիր եւ կը յայտարարէ քաղաքական հետապնդման մասին, դիտորդը կը կարծէ, որ իրաւապահները ունին բաւարար ապացոյցներ Չարչեանը եւ իրենց դիտարկման խոչորացոյցի տակ յայտնուած միւս մեղադրեալները պատասխանատուութեան ենթարկելու համար:

ԼՈՒՐԵՐ

Օվերչուկ. Մեր Սօս Միջանցքներ Չկան Միջանցքներու Հարց Չենք Քննարկեր

«Հայաստան, Ատրպեյջան, Ռուսաստան եռակողմ բանակարարութիւններուն միջանցքի հարց չի քննարկուիր», Սեպտեմբեր 20-ին, Երեւանի մէջ Հայաստանի ու Ռուսաստանի կառավարութիւններու կողմէ կազմակերպուած Armenian Business Forum-ի ժամանակ «Ազատութիւն»-ի հարցին ի պատասխան յայտարարեց Ռուսաստանի փոխ վարչապետ՝ Ալեքսէյ Օվերչուկը:

Երեք երկիրներու միջեւ փոխ վարչապետներ՝ Օվերչուկի, Մհեր Գրիգորեանի եւ Շահին Մուսթաֆաեւի մակարդակով այս Յունուարէն ի վեր՝ արդէն ինը ամիս է կը գործէ աշխատանքային խումբ, որուն նպատակը հարցազրուցական ուղիներու վերագործարկումն է:

«Մեր մօտ միջանցքներ չկան: Մենք չենք քննարկեր միջանցքներու հարցը: Կը քննարկուի Անդրկովկասի տնտեսական եւ փոխադրային ուղիներու ապաշրջափակման հարցը: Կողմերը մտքեր կը փոխանակեն: Անոնք ունին դրական տրամադրուածութիւն», - նշեց Ալեքսէյ Օվերչուկը:

Նախորդ ամիսներուն թէ՛ Ատրպեյջանի նախագահ Իլհամ Ալիեւը եւ թէ՛ Թուրքիոյ նախագահ՝ Ռէճեփ Թայյէպ Էրտողան բազմիցս խօսած են Ատրպեյջանի ու Նախիջեւանը իրարու կապող միջանցքի բացման անհրաժեշտութեան մասին: Մօտ մէկ ամիս առաջ CNN Turk-ին տուած հարցազրուցի ժամանակ Հայաստանի հետ խաղաղութեան պայմանագրի կնքումը Ալիեւը պայմանաւորեց նաեւ «Զանգեզուրի միջանցքի» բացումով, իսկ Թուրքիոյ նախագահը յայտարարեց, թէ Հայաստանի վարչապետը իրեն հանդիպման առաջարկ րած է, միեւնոյն ժամանակ տարակուսանք չյայտնելով, որ եթէ կը

Ռուսաստանի փոխ վարչապետ՝ Ալեքսէյ Օվերչուկ

ցանկան հանդիպիլ իր հետ, Նախիջեւանի միջանցքի հարցով պէտք է յստակ քայլեր կատարուին:

Հայաստանի վարչապետ՝ Նիկոլ Փաշինեան բազմիցս յայտարարած է, որ միջանցքի հարց չէ քննարկուած եւ չի քննարկուիր, իսկ ընդունելով Օվերչուկը՝ նշեց. «Մեծապէս շահագրգռուած ենք հարցազրուցութիւններէ բացմամբ, քանի որ դա գնահատուած ենք որպէս Հայաստանի շրջափակումը յաղթահարելու հնարաւորութիւն, որում, ցաւօք, արդէն գտնուած ենք աւելի քան 25 տարի: Յուսով ենք, որ աշխատանքների արդիւնքում յստակ որոշումները կը յանգենք»:

Միջանցքի վերաբերեալ հայկական կողմի դիրքորոշումը՝ լրագրողներու հետ ճեպագրուցի ժամանակ վերահաստատեց փոխ վարչապետ Մհեր Գրիգորեանը:

Հարցին, թէ կը քննարկուի միջանցքի վերաբերեալ հարցեր, Գրիգորեանը պատասխանեց. «Ի հարկէ, ոչ»:

Գորիս -Կապան Մայրուղին Հայ Սահմանապահներու Հովանիին Տակ

Գորիս - Կապան մայրուղիի ատրպեյջանական դարձած հատուածով հայկական ինքնաշարժները կ'անցնին հայ սահմանապահներու ուղեկցութեամբ, այս մասին տեղեկացած է «Ազատութիւնը»՝ զանգահարելով Ազգային անվտանգութեան ծառայութեան թէ՛ Ժ Գրիգորեանի:

«Գորիս - Կապան ճանապարհը անվտանգ ա: Ուղեկցողներ կան, էս պահի դրութեամբ ուղեկցում են, նենց որ խնդիրներ չի առաջանում է՞լ չորս քիլոմէթր ճանապարհահատուածը: Ոչ մի խնդիր չի առաջանում, - վստահեցուց հեռախօսագրանգը ընդունած աշխատակիցը:

Հայաստանցիները Որոտանի հատուածը սահմանապահներու ու-

ղեկցութեամբ կը յաղթահարեն կիրակի առտուընէ: Նախորդ օրը նոյն հատուածէն անհետացած էին քասախցի երկու տղամարդիկ՝ Յակոբ Յակոբեանն ու Արամ Սարգսեանը: Անոնք իրենց ընկերոջը տեսակցելու համար Սիւնիք գացած էին:

Սեպտեմբեր 19-ի կէսգիշերու աջ մօտ Ազգային անվտանգութեան ծառայութիւնը հարցազրուցութիւն տարածեց, որ ատրպեյջանական կողմը Հայաստանի երկու քաղաքացիները վերադարձուցած է՝ շնորհիւ հայ եւ Ռուս սահմանապահներու կողմէ կատարուած աշխատանքներուն: Յակոբը եւ Արամը դեռ Քասախի չեն վերադարձած, անոնք առաջժմ Գորիս են:

Արցախի Արեւմտեան Հատուածին Ատրպեյճանը Խախտած Է Հրադադարի Ռեժիմը Վիրաւորուած Է ՊԲ Զինճառայող

Սեպտեմբեր 17-ի, ատրպեյջանական զինուժը Արցախի արեւմտեան հատուածին մէջ հերթական անգամ խախտած է հրադադարի պահպանման ռեժիմը, որու հետեւանքով հրազէնային վիրաւորում ստացած է ՊԲ զինճառայող, շարքային Վրոյճր Վարդանի Շահրամանեան, յայտնած է Արցախի պաշտպանութեան բանակը:

Միջադէպի վերաբերեալ համապատասխան տեղեկատուութիւն տրամադրուած է Ռուսական խաղաղապահ զօրակազմի հրամանատարութեան:

Հայաստան Ստանձնեց ՀԱՊԿ Նախագահութիւնը. Խորհուրդի Յաջորդ Նիստը Տեղի Կ'ունենայ Երեւանի Մէջ

Վարչապետ Փաշինեան ելոյթ կ'ունենայ ՀԱՊԿ Միստի ժամանակ

Հայաստանը ստանձնեց Հաւաքական Անվտանգութեան Պայմանագրի Կազմակերպութեան (ՀԱՊԿ) նախագահութիւնը: Հաւաքական անվտանգութեան խորհուրդի յաջորդ նիստը տեղի կ'ունենայ Երեւան՝ յաջորդ տարու աջ չորրորդ եռամսեակին:

Կազմակերպութեան անդամ երկիրներու Արտաքին գործոց եւ պաշտպանութեան նախարարներու խորհուրդներու եւ Անվտանգութեան խորհուրդի քարտուղարներու կողմից յաջորդ նիստերը նոյնպէս կը նախատեսուին կայացնել Հայաստան՝ 2022 թուականի առաջին կէսին:

Տուշանպէի մէջ տեղի ունեցած գագաթնաժողովէն յետոյ ՀԱՊԿ-ի գլխաւոր քարտուղար Սթիւարտ Զասը յայտնեց, որ Հայաստանի վարչապետ՝ Նիկոլ Փաշինեանը Հաւաքական անվտանգութեան խորհուրդին ներկայացուց այն առաջնահերթութիւնները, որոնք կը նախատեսուին իրագործել կազմակերպութեան ներս՝ Հայաստանի նախագահութեան օրօք, «այսինքն՝ այն հիմնական ոլորտները, որոնք կ'առաջարկուին մեր կազմակերպութեան, որ անոնց վրայ կեդրոնացնէ իր հիմնական ջանքերը յաջորդ տարի»:

Փաշինեան ՀԱՊԿ-ի գործընկերներուն առաջարկեց կեդրոնաւակ կազմակերպութեան յարաշարժ զարգացման ու մեքենականութիւններու արդիւնաւէտութեան բարձ-

րացման ուղղուած համատեղ հետեւողական աշխատանքին վրայ: Հայաստանի վարչապետը, մասնաւորապէս, կը համարէ, որ անհրաժեշտ է արդիականացնել ՀԱՊԿ-ի ճգնաժամային արձագանքման մեքենականութիւնները:

Անցեալ տարի թրքական անօդաչուներու պատճառով Արպեյճանին դէմ պարտուած Հայաստանի ղեկավարը այսօր՝ ՀԱՊԿ գագաթնաժողովին ընդգծած է, որ Հայաստանը մտադիր է սերտօրէն համագործակցիլ ՀԱՊԿ անդամ պետութիւններուն հետ՝ ՀԱՊԿ ուժերու մարտունակութիւնը բարձրացնելու նպատակով:

«Կասկած չկայ, որ ՀԱՊԿ հաւաքական ուժերի ներուժն անհրաժեշտ է արդիականացնել եւ զարգացնել, ժամանակակից եւ նոր, այդ թւում՝ անօդաչու կազմաւորումներով համալրել, դրանք ժամանակակից միջոցներով վերագինել եւ կատարելագործել դրանց ղեկավարումը», - ըսած է Փաշինեան:

Անցեալ տարի ՀԱՊԿ-էն լուրջ սպասումներ ունէր Հայաստան, սակայն 44-օրեայ պատերազմի ժամանակ կազմակերպութիւնը, որուն կ'անդամակցին Ատրպեյճանի դաշնակիցները, անոնց կարգին՝ թրքալեզու Ղազախիստանն ու Խրիւզղիստանը, հրաժարած է որեւէ ձեւով միջամտել պատերազմին՝ սահմանափակուելով կողմերուն խաղաղ ճանապարհով հարցերը կարգաւորելու կոչով:

Փաշինեանն ու Ռայխսին Քննարկած Են Երկու Երկիրներու Միջեւ Բեռնափոխադրումներու Անխափան Կազմակերպման Հարցեր

Աշխատանքային այցով Տուշանպէ գտնուող վարչապետ՝ Նիկոլ Փաշինեան հանդիպած է Իրանի նախագահ՝ Իպրահիմ Ռայխսիին հետ:

Քննարկուած են հայ-իրանական բազմակողմանի յարաբերութիւններու հետագայ զարգացման, երկու երկիրներու միջեւ բեռնափոխադրումներու անխափան կազմակերպման եւ տարածաշրջանին մէջ տեղի ունեցող գործընթացներուն վերաբերող հարցեր:

Իրանը բազմիցս յայտարարած է, որ կարեւորած է տարածաշրջանի փոխադրային եւ տնտեսական հարցազրուցութեան ուղիներու ապաշրջափակումը եւ վերագործարկումը, ինչ որ կը նպաստէ առկայ տնտեսական ներուժի

իրացման ծաւալներու չափումին:

Նախագահ Ռայխսին ըսած է, թէ Հայաստանի ու Իրանի միջեւ աշխատանքային խումբ պիտի ստեղծուի ուժանիւթի փոխանակումներու, երթեւեկութեան ու համատեղ արտադրութիւններու գծով:

Վարչապետ Փաշինեան իր հերթին ընդգծած է, որ Հայաստանը կարեւորած է հարեւան երկիրներուն հետ յարաբերութիւններու ընդարձակման, Իրանի դերը տարածաշրջանին մէջ որակել որպէս կառուցողական, եւ ընդգծել, որ Երեւանը կ'ողջունէ առկայ խնդիրներու լուծման ուղղութեամբ Իրանի ներկայացուցած նախաձեռնութիւնները:

Սասունը Խաչատրեան Նշանակուեցաւ Հակաքորուփցիոն Կեդրոնի Նախագահ

Հայաստանի Կառավարութեան որոշումով՝ Յատուկ Քննչական Ծառայութիւնը նախորդ երեք տարիներուն ղեկավարած Սասունը Խաչատրեան նշանակուեցաւ նորաստեղծ Հակաքորուփցիոն կեդրոնի նախագահ:

Վարչապետի աշխատակազմի ղեկավար՝ Արայիկ Յարութիւնեան, որ կառավարութեան ներկայացուցած էր Սասունը Խաչատրեանի հերթական պաշտօնին նշանակման հարցը յիշեցուց, որ Հակաքորուփցիոն կոմիտէի նախագահի նշանակման համար այս Սեպտեմբեր 10-ին տեղի ունեցած մրցութի արդիւնքով երեք թեկնածուներէն Խաչատրեանը ստացած էր առաւելագոյն միաւորները:

Թէ Հայաստանի մէջ քորուփցիայի դէմ պայքարի թիւ մէկ պատասխանատուն ինչ տեսլական ունի, այսօր լրագրողները չկարողացան պարզել, որովհետեւ Սասունը Խաչատրեան գործադիրի նիստին ետք պարզապէս խուսափեցաւ հանդիպելէ մամուլ ներկայացուցիչներուն հետ եւ փոխարէնը կարճ ելոյթ ունեցաւ կառավարութեան նիստին՝ վստահութիւն յայտնելով, որ քորուփցիոն յանցագործութիւններու քննութեան ու բացայայտման արդիւնաւէտութիւնը պիտի բարձրանայ:

«Կառուցքը, ըստ էութեան, լինելու է մասնագիտացուած քննչական մարմին, որն ունենալու է նաեւ օփերաթիւ հետախուզական գործառնութիւն: Կառուցքը սկսելու է գործել առաւելագոյնը մէկ ամիս եւ վեց օր անց, անցումային դրոյթներով են նախատեսուած այդ ժամկէտները: Ամբողջութեամբ դեռեւս այդ ընթացքում չի գործի, ընդամէնը 20 քննիչ կը նշանակուի, իսկ

Հակաքորուփցիոն կեդրոնի նախագահ՝ Սասունը Խաչատրեան

ամբողջ ծաւալով, այդ թւում նաեւ օփերաթիւ ստորաբաժանումով կը սկսի գործել, կարծում եմ, եկող տարուայ սկզբից, եւ եկող տարուայ ընթացքում նաեւ նախատեսուած է կառուցել համար ստեղծել տարածքային մարմիններ, եւ այդ տարածքային մարմիններն ստեղծելուց յետոյ նոր կարող ենք ասել, որ կը ձեւաւորուի ամբողջութեամբ, կը սկսի գործել ողջ թափով», - ըսաւ Սասունը Խաչատրեանը:

Նորաստեղծ Հակաքորուփցիոն կեդրոնի իրաւաստութեան պիտի անցնի Հայաստանի մէջ քորուփցիոն գործերու քննութիւնը, զոր նախապէս կ'իրականացնէին քանի մը իրաւապահ մարմիններ՝ ԱԱԾ-ն, ՅՔԾ-ն, Քննչական կոմիտէն եւ Պետական եկամուտներու կոմիտէն: Հակաքորուփցիոն կոմիտէի ձեւաւորումէն յետոյ պիտի չգործէ 2007-ին ստեղծուած Յատուկ քննչական ծառայութիւնը:

Հայաստանի Անկախութեան 30-Ամեակը

Շարունակուած էջ 1-էն

պիտի տնկուին:

«Պուրակի կուլմիներէն կը լինի կենաց ծառը՝ մեր բոլոր նահատակներին եւ հայրենիքին տուած նրանց կեանքը խորհրդանշող: Դա չի լինելու յուշակոթող, լինելու է կենաց պուրակ, որտեղ վազվզելու, աղմկելու, խաղալու են երեխաները, երիտասարդները ժամանց են ունենալու, մեծահասակները ճեմելու են ու գրուցելու, եւ այդ պուրակը լինելու է նրա մասին, որ ահա այդ բոլոր մարդկանց, Հայաստանի ու Արցախի ապրելու համար են գոհուել նրանք», - ըսաւ Փաշինեան:

Հայաստանի ղեկավարը ցոյց տուաւ ծառերը, որոնք հրապարակ բերուած էին ու նշեց, որ պուրակէն ներս անոնք պիտի խորհրդանշեն Հայաստանի Հանրապետութեան պատմութեան նոր դարաշրջանի, խաղաղ զարգացման դարաշրջանի մեկնարկը:

Վարչապետի խօսքէն ետք ելոյթ ունեցան Պետական Սինֆոնիք Նուագախումբը եւ Կամերային երգչախումբը:

Նախագահ Պայտրոնի Ընդհանուրական Խօսքը

Անկախութեան 30-ամեակին առթիւ Հայաստանի ղեկավարները ստացան շնորհաւորական նամակներ՝ աշխարհի տարբեր երկիրներու նախագահներէն:

ԶՈՒ Յատուկ Նշանակութեան Ստորաբաժանումներու Զօրավարժութիւններ

«Հայաստանի արեւելեան եւ հարաւարեւելեան սահմանի ամբողջ երկայնքով շարունակուած են Զինուած ուժերի յատուկ նշանակութեան ստորաբաժանումների զօրավարժութիւնները՝ յատուկ մշակուած գործողութիւններով», - հարդրեց է Պաշտպանութեան նախարարութիւնը:

«Մարտական խնդիրների ընթացքն ու յաջողականութիւնը, փոխգործակցութեան կարգը ճշգրտելուց յետոյ յատուկ նշանակութեան ստորաբաժանումների զինծառայողներն անցել են իրենց առաջադրուած ուսումնամարտական խնդիրների կատարմանը: Կազմակերպուել են յատուկ մարտավարական մարզումներ՝ մարտական իրավիճակին հնարաւորինս մօտ պայմաններում: Իրականացուել են դարանակալման, յարձակման, պայմանական հակառակորդի կարեւոր կառուցների յայտնաբերման ու ոչնչացման, նպաստաւոր դիրքեր գտնելու եւ զօրավարժութեան ծրագրով նախատեսուած այլ գոր-

ծողութիւններ», - ըսուած է հարդրագրութեամբ:

Ուրիշ ուղղութեամբ անձնակազմը յաղթահարելով բարդ տեղանքը՝ յարձակած է հակառակորդի յատուկ պահպանուող ռազմավարական կառուցի վրայ, ոչնչացուցած կենդանի ուժը, առգրաւած փաստաթղթերն ու սպառազինութիւնը եւ վերադարձած, հարդրեց է Հայաստանի ռազմական գերատեսչութիւնը:

Զօրավարժութիւններու ընթացքը վերադաս հրամանատարութիւնը գնահատած է լաւ - «Ստորաբաժանումների գործողութիւնները ներդաշնակ են եւ սրբութեամբ, մարտական ոգին՝ բարձր»:

ուած են պատմութեան մէջ խորապէս արմատացած առանձնաշնորհաւ յարաբերութիւններով»:

Անդրադառնալով դարաբաղեան հակամարտութեան Մաքրոն նկատել տուած է թէ «Ֆրանսան կը ցանկայ տարածաշրջանի մէջ խաղաղութեան դերակատար ըլլալ, եւ այդ ոգիով է, որ Հայաստանի կողքին է՝ օգնելու անոր յաղթահարել Լեռնային Ղարաբաղի արիւնալի պատերազմէն մէկ տարի անց իր առջեւ ծառայած մարտահրաւէրները»:

Ֆրանսայի նախագահ՝ Մաքրոն նաեւ նշած է «Մենք ջանք չենք խնայեր՝ ԵԱՀԿ Մինսքի խումբի համանախագահութեան ծիրէն ներս գտնելու հակամարտութեան տեսական լուծում եւ յանգելու Հարաւային Կովկասի մէջ իրավիճակի կայունացման՝ ի նպաստ տարածաշրջանի զարգացման եւ բարգաւաճման: Այդ կ'ենթադրէ նաեւ Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի միջեւ երկխօսութեան վերսկսում՝ Մինսքի խումբի համանախագահութեան հովանիի ներքոյ: Ֆրանսան՝ որպէս համանախագահող երկիր, պատրաստակամ է իր աջակցութիւնը ցուցաբերել այդ հարցով»:

Իրանի Նախագահի Ընդհանուրական Խօսքը

Անկախութեան 30-ամեակի առթիւ Հայաստանի ղեկավարներուն շնորհաւորական ուղերձ յղած է նաեւ Իրանի նախագահ Իպրահիմ Ռայսիին:

«Երկու երկիրներու մէջ առկայ հնարաւորութիւններու բազմազանութիւնը, ինչպէս նաեւ տարածաշրջանի եւ միջազգային ասպարէզի մէջ առկայ նոր իրողութիւնները անհրաժեշտ են դարձուցած կապերու խորացումը, նախապէս ձեռքբերուած պայմանաւորուածութիւնները կեանքի կոչումն ու գործակցութեան նոր ոլորտներու բացայայտումը», - իրանի նախագահի խօսքերէն մէջբերած է IRNA գործակալութիւնը:

րական իր ուղին անցնելու ընթացքին՝ աջակցելով, մասնաւորաբար, ժողովրդավարական հաստատութիւններու ամրապնդման, մարդու իրաւունքներու առաջմղման, քորուփցիայի դէմ պայքարի եւ օրէնքի գերակայութեան ապահովման ձեռք բերուած»:

Սպիտակ տան ղեկավարը նաեւ խոստացած է Հայաստանին աջակցել «Քորոնա» ժահրին դէմ պայքարին՝ ընդգծելով, որ Ուաշինկթընն այդ նպատակով արդէն իսկ աւելի քան 14 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն տրամադրած է Հայաստանին:

Նախագահ Փութինի Ընդհանուրական Խօսքը

Ռուսաստանի նախագահ՝ Վլատիմիր Փութին Հայաստանի վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանին յղուած շնորհաւորական ուղերձին մէջ անդրադարձած է տարածաշրջանային խնդիրներուն՝ յիշատակելով նաեւ եռակողմանի Հայ-Ռուս-ատրպէյճանական յայտարարութիւնները:

Փութինը, մասնաւորապէս, նաեւ նշած է. «Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները հիմնուած են բարեկամութեան բարի ականդոյթներու, մշակութային եւ հոգեւոր մտերմութեան վրայ: Անոնց հետագայ զարգացումը դաշնակցային ոգիով, անկասկած, կը համապատասխանէ մեր եղբայրական ժողովուրդներու առանցքային շահերուն»:

Նախագահ Սաքրոնի Ընդհանուրական Խօսքը

Ֆրանսայի նախագահ Էմանուէլ Մաքրոն ՀՀ նախագահ Արմէն Սարգսեանին յղուած իր շնորհաւորական նամակին մէջ գնահատած է այն ուղին, որ ուղիղ 30 տարի առաջ անկախութեան ձեռքբերումէն ի վեր, ժամանակակից եւ ժողովրդավարական պետութիւն կերտելու համար, անցած է հայ ժողովուրդը, ապա աւելցուցած «Ֆրանսան եւ Հայաստանը կապ-

Միջազգային Գիտաժողովը «Հայոց ցեղասպանության, Հայկական Պահանջատիրության Եւ Արցախեան Հիմնահարցի Խաչմերուկներում»

Սեպտեմբեր 16-ին, Ցեղասպանության թանգարան-հիմնարկին ներս մեկնարկեց «Հայոց ցեղասպանության, հայկական պահանջատիրության եւ արցախեան հիմնահարցի խաչմերուկներում» յետաճայեաց գնահատումներ եւ հեռանկարներ» խորագրով միջազգային եւօրեայ գիտաժողովը, զոր կազմակերպած են Հայոց ցեղասպանության թանգարան-հիմնարկը, Գիտություններու ազգային ակադեմիան, Երեւանի պետական համալսարանը եւ Հայագիտական ուսմանը ընկերակցությունը:

Գիտաժողովի ծրագիրը ընդգրկած էր շատ ուշագրավ թեմաներ ժամանակակից ցեղասպանագիտության վերլուծական հարցադրումներով եւ յստակ առաջարկներով:

«Հայոց ցեղասպանության ուսումնասիրությունը արդէն երկրորդ հարիւրամեակի մէջ է մտնում: Մենք ուզում ենք հասկանանք, թէ ինչ մարտահրաշխանք են կանգնած 21-րդ դարում Հայոց ցեղասպանությունը ուսումնասիրողներ առջեւ: Տարբեր թեմաներ ենք առանձնացրել, տարբեր խումբ հարցեր, չորս տասնեակ հետազոտողներ են մասնակցում գիտաժողովին: Զեկուցումներ են ներկայացրած նաեւ աշխարհի տարբեր երկրներից՝ Յունաստանից, Իսրայէլից, Ֆինլանտայից, Շուեդից, Մեծ Բրիտանիայից», - «Ազատություն»-ի հետ զրոյցի ընթացքին հաղորդեց Հայոց ցեղասպանության թանգարան-հիմնարկի տնօրէն Յարութիւն Մարութեան:

Հայոց ցեղասպանության թանգարան-հիմնարկը ունի աւանդուած թիւն մը՝ իւրաքանչիւր գիտաժողովին գուգահեռ բանալ նոր, ժամանակաւոր ցուցադրութիւն: Այսօր եւս գիտաժողովի մեկնարկէն առաջ բացուեցաւ գիտաժողովին ընդգրկուած թեմաներուն համահունչ՝ հայոց պահանջատիրության նուիրուած ժամանակաւոր ցուցադրութիւն՝ «Հայոց պահանջատիրութեան հետքերով. հայերի մասնաւոր եւ հայերի համայնքապատկան գոյքի սեփականութեան վկայագրերը» խորագրով, ուր շատ ուշագրավ փաստաթղթեր ներկայացուած են:

«Սեփականութեան վկայականներ կամ կալուածագրեր են, որոնք որ պատկանել են հայ մարդկանց, անհատներին: Եւ այժմ դրանք արդէն ձեռք են բերել հենց պահանջատիրական բաներ ներկայացնելու համար իրաւական հիմքերի դեր: Պահանջատիրութեան համար կարեւոր փաստաթղթեր են: Այլ

բան է, որ եթէ դրանք նախկինում հարիւր հազարներով էին, այժմ շատ քիչ են մնացել: Որոշեցինք պարզապէս մարդկանց ցոյց տալ, թէ ինչ են իրենցից ներկայացնում այդ սեփականութեան վկայականները: Դրանք օսմաներէնով գրուած փաստաթղթեր են, իւրապատուկ կնիքով: Գրուած է՝ այսինչ-այսինչեանին է պատկանում այսինչ տեղը գտնուող ջրաղացը... Մենք Հայաստանում չունենք ի մի բերուած կալուածագրերի ժողովածու, որոնք որ թարգմանաբար կը ներկայացնէին, ինչպէս նաեւ մեկնաբանութիւններ կը ներկայացնէին դրանց մասին: Դրա համար մենք որոշել ենք ցոյց տալ այն, ինչ որ կայ: Դրան գուգահեռ, թեքսթերի միջոցով անդրադարձ է արուած այն հարցին, թէ ինչ է հայոց պահանջատիրութիւնը, դրա հեռ-թիւնը, ծագումը, փուլերը, լքեալ գոյքի մասին օրէնքը: Որովհետեւ թուրքերը իրենց ոճրագործութիւնները փորձում էին օրինականացնել, հայերի սեփականութիւնը իրենցով անելու ճանապարհին նրանք օրէնքներ էին ընդունում, որոնք ամբողջ քսաներորդ դարի ընթացքում անընդհատ կատարելագործել են, անգամ 21-րդ դարում, 2001 թուականին անդրադարձ է եղել լքեալ գոյքին», - նշեց Մարութեանը:

Եւօրեայ գիտաժողովի մասնակիցները գիտավերլուծական քննութեան խնդիր դարձուցած են նաեւ արցախեան հիմնահարցը, մասնաւորապէս՝ անցեալ տարուայ 44-օրեայ պատերազմի ընթացքին Արցախի մէջ տեղ գտած ցեղասպանական բնոյթի գործողութիւնները Ատրպէյճանի կողմէ: Երկու նիստ եւ մէկ կլոր սեղան նուիրուած է այդ թեմային:

«Շատ կան հրապարակաօսական բնոյթի յօդուածներ, հարցազրոյցներ, քաղաքական գործիչների կողմից բարձրացուած հարցեր, բայց ժամանակն է արդէն, որ դրան անդրադառնան նաեւ հետազոտողները, գիտնականները: Այստեղ փորձ է արուած տարբեր տեսանկիւններից, ասենք՝ մշակութային ցեղասպանութեան... թէ ինչ են անում ատրպէյճանցիները հայոց պատմամշակութային յուշարձանների հետ, որը մշակութային ցեղասպանութեան բնորոշող օրինակ է: Եւ ի վերջոյ, մենք նոր տիպի մշակութային ցեղասպանութեան երբ ակնհայտ են այդ գործառնութիւնը իրենց վրայ վերցնում: Կարող է նաեւ ոչինչ չոչնչացնեն, բայց մէջտեղ է բերուած կրկին ուտիական

Լիբանանի Կառավարութիւնը Արժանացաւ Վստահութեան Քուէին

Միջազգային լրատու գործակալութիւններու համաձայն Երկուշաբթի Սեպտեմբերի 20-ին Լիբանանի Խորհրդարանը իր լիազուծար նիստին լսելէ ետք նշանակեալ վարչապետ Մէժիպ Միքաթիի կառավարութեան բարեկարգութիւններու ծրագիրը տարբեր ոլորտներու մէջ, արժանացաւ մեծամասնութեան վստահութեան: Նորըտիր դահլիճին արդէն սկսած է վերանորոգումներու տենդազին աշխատանքին, երկիրը փրկելու համար իր ներկայի գահավէժ ընթացքէն:

Սուրիայի Վարձկաններ Կը Հեռացուին Լիպիայէն

Միջազգային լրատու գործակալութեանց համաձայն, Թուրքիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ կնքուած համաձայնագրի գործադրութիւնն արդէն սկսած է: Այս կապակցութեամբ վերջերս Թուրքիայէն հեռացուած են խումբ մը սուրիացի վարձկաններ: Անոնք կը գտնուէին Լիպիոյ մայրաքաղաք Թրիփոլիէն 100 քիլոմետր հեռու գտնուող Ուաթիա օդուծի ռազմակայանին մէջ: Վարձկանները երկրէն հեռացուած են թրքական զինուորական A-400 օդանաւերու միջոցով:

8 Ուսանողներ Սպանուած Եւ Ուրիշներ Վիրաւորուած Ռուսիոյ Բերմ Քաղաքի Համալսարանին Մէջ

Միջազգային ԹԱՍՍ եւ Ռէօթըր գործակալութեանց համաձայն, ինքնութիւնը չէ ստուգուած յանցագործ մը, ոչ մահացու գէնքով 8 ուսանողներ սպաննած եւ այլ պաշտօնեաներ վիրաւորած է Ռուսաստանի Բերմ համալսարանին մէջ: Ոճրագործն ինքզինք սպաննած է: Իսկ համալսարանը կը գտնուի Մոսկուայի արեւելեան կողմը, 1300 քիլոմետր հեռաւորութեան վրայ:

Լրագրողներու տեսանիւթէն պարզուած է որ շատեր համալսարանի 60 հոգինոց դասարանի առաջին յարկի պատուհաններէն դուրս ցատկած են, որպէս փախուստի ապահով միջոց:

Այլ դասարաններու ուսանողներ, աթոռներով պատնէշ պատած են, արգիլելու համար հրաձիգի դասարան մուտքը:

Տեղական մամուլին համաձայն գինեալը 18 տարեկան ուսանող մըն է: Ան նախապէս ընկերային համացանցի վրայ գետեղած է իր լուսանկարը հրացանով, սաղաւարտով եւ գինամթերքով: Արդարեւ ենթական յայտարարած էր հետեւեալը. «Այս մասին ես երկար ատեն մտածեցի, տարիներ ետք հասկցայ որ ժամանակն է արդէնք իրականացնելու իմ երազս»... յետագային իր այս յայտարարութիւնը վար առնուած է համացանցին:

Ինք նշած է որ իր այս արարքը ոչ մէկ առնչութիւն ունի քաղաքականութեան կամ կրօնի հետ, շարժառիթը ատելութիւնն էր:

Նշենք նաեւ որ Ռուսաստան կտրականապէս արգիլած է քաղաքացիներուն գէնք գործածելը: Սակայն որոշ գինատեսակներ վաճառքի համար տրամադրուած են, որ սորդուութեան ինքնապաշտպանութեան մարմնամարզութեան համար, եթէ սեփականատէրը անցուցած է որոշ քննութիւն մը եւ կ'իրականացնէ այլ պահանջները:

Այս ձեւի վերջին գինարձակումները եղած են հետեւեալները.- Տարեակիզբին՝ պատանի գինեալ մը, կրակ բաքցած է Գագան քաղաքի դպրոցին մէջ, սպաններով ինը հոգի եւ վիրաւորելով շատ մը ուրիշներ: Ռուսիոյ ամենամահացու դպրոցական հրացանաձգութիւնը տեղի ունեցած է 2018ին, երբ Ռուսաստանի միացան, իրիմի մէջ 20 հոգի սպաննեց գոլէճի ուսանող մը եւ ապա անձնասպան եղաւ:

Գագան քաղաքի հրացանաձգութեանէն ետք Ռուսաստան գէնք կրելու արտօնագրի տարիքը 18-էն 21-ի բարձրացուց: Սակայն այս նոր օրէնքը տակաւին ոչժի մէջ չէ...:

տեսութիւնը եւ ստի ու կեղծիքի միջոցով աշխարհին ներկայացնում են, որ մշակութիւնը հայերինը չի, ուրիշինն ա: Դա նոր երեւոյթ ա, ի հարկէ, միշտ եղել են նման տոնաձգութիւններ, բայց հիմա շատ աւելի

համակարգուած է դարձել: Ու մշակութային ժառանգութիւնից քեզ գրկում են արդէն այլ ճանապարհով», - «Ազատություն»-ի հետ զրոյցին ըսաւ Հայոց ցեղասպանության թանգարան-հիմնարկի տնօրէնը:

Գլխավոր Զիւպատոս Արմէն Բայբուրդեանի Ուղերձը Անկախութեան Օրուայ Կապակցութեամբ

Յարգելի հայրենակիցներ, սիրելի եղբայրներ եւ քույրեր, ջերմօրէն շնորհակարար եմ բոլորիս Անկախութեան օրուայ կապակցութեամբ:

30 տարի առաջ այս օրը հայ ժողովուրդը հուշակեց իր անկախ պետականութիւնը: Մեր տօնացոյցի այս կարեւոր օրը խորհրդանշում է մեր ժողովրդի՝ անկախ եւ ժողովրդավարական երկիր կառուցելու հաւաքական կամքը, որն արտայայտուեց եւ ամրագրուեց 1991 թուականի սեպտեմբերի 21-ի հանրաքուէով:

Անկախ պետականութիւն ունենալու ձգտումը դարեր շարունակ եղել է հայ ժողովրդի բոլոր սերունդների մեծագոյն իղձն ու ձգտումների կիզակէտը: Մեր նախահայրերը իրենց դարաւոր պայքարով մշտապէս վառ են պահել ազատ եւ անկախ ապրելու վեհ գաղափարները մեր ինքնագիտակցութեան մէջ: Հենուելով ազգային եւ համամարդկային արժեքների լաւագոյնն համադրման վրայ, ցուցաբերելով անկոտորում կամք եւ հանդէս գալով որպէս իրապէս միասնական ուժ՝ հայ ժողովրդի դարերի խորքից եկող ազգային ազատագրական պայքարը վերստին պսակուեց յաջողութեամբ 1991 թուականին եւ ի լուր աշխարհի հուշակեց Հայաստանի անկախ պետականութեան վերականգնման մասին: Մեր բոլորիս հպարտութեանը չափ չկար, երբ որ նորանկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը դարձաւ միջազգային հանրութեան լիարժէք անդամ՝ 1992 թուականի մարտի 2-ին անդամակցելով ՄիաՆորած Ազգերի Կազմակերպութեանը: Ես պատիւն եմ ունեցել աշխատելու ՄԱԿ-ում որպէս նորանկախ Հայաստանի հայ դիւանագետ եւ պետք է ձեզ խոստովանեմ, որ մեծագոյն բերկրանք է, ինչպէս նաեւ ահաբեկի պատասխանատուութիւն ծառայելը մեր հայրենի պետութեանը միջազգային այդ ամենահեղինակաւոր կազմակերպութիւնում:

Անկախութեան հաստատումից ի վեր մեր երեք տասնամեակի պատմութիւնը լիքն է պետականաշինութեան կարեւորագոյն ձեռքբերումներով, ինչպէս նաեւ բազում փորձութիւններով, որոնք յաղթահարուեցին ժողովրդի հաւաքական իմաստնութեան ու ժամանակակից աշխարհին համահունչ քայլելու մեր ձգտումների շնորհիւ: Այսօր էլ մենք բոլորս միասնաբար պետք է յաղթահարենք մեր հայրենիքի առաջ ծառայած ահաբեկի անվտանգային մարտահրաշխանները՝ հայրենի պետութեան շահը ամեն ինչից վեր դասելով: Ինքնիշխանութիւնը, համահայկականութիւնը եւ Հայաստանի, Արցախի ու Սփիւռքի միասնակամութիւնն են այն կարեւոր հենասիւնները, որոնք հնարաւորութիւն կընձռեն այս փորձութիւնները պատուով անցնելու գիրկն ուղարկելու եւ մեր մէջը՝ իբրեւ դարերի խորքից եկող ու դէպի դարեր գնացող

ազգ շտկելու համար:

Շնորհակարարելով բոլորիս այս կարեւոր տօնի առթիւ՝ մենք նախեւառաջ մեր յարգանքի տուրքը պէտք է մատուցենք անկախութեան համար իրենց կեանքը զոհաբերած հերոսներին, արժեւորենք անկախութեան խորհուրդը, խորհենք մի պահ մեր միասնականութեան կարեւորութեան մասին, ինչպէս նաեւ գլուխ խոնարհենք մեր նորորեայ հերոսների յիշատակի առջեւ, որոնք իրենց արիւնով ներկեցին հայրենի հողը՝ յանուն հայ ժողովրդի լաւ ապագայի: Հենց այսօր եւս մէկ անգամ պետք է գիտակցենք, որ անկախ պետութիւնը մի ժառանգութիւն է, որը մշտապէս պէտք է շարունակել ամրապնդել եւ զարգացնել: Գիտակցելով, որ ապագայ տարիների ձեռքբերումները հեշտ չեն տրուելու՝ այսօր մեզինք իւրաքանչիւրի պարտքն է՝ մտորել՝ ինչ կարող ենք ամեն մէկս անել մեր բոլորի սերունդների ապագան աւելի ապահով, իսկ հայրենիքը՝ աւելի անսասան ու ամուր դարձնելու համար:

Ես յարգանքի իմ տուրքն եմ մատուցում եւ խորին երախտագիտութիւնս յայտնում մեր Քալիֆորնիահայերին, Նեւատա, Վաշինգտոն, Օրեգոն, Արիզոնա, Եութա, Գոլդրասթո եւ միւս բոլոր նահանգների հայրենակիցներին, որոնք անցեալ տարուայ Արցախեան պատերազմի ծանրագոյն շրջանում իրենց անմնացորդ նուիրումով ու դրսեւորած ջանքերով ապացուցեցին, որ իրենց հայրենասիրութիւնը սահման չունի: Դուք բոլորդ հայրենիքի անբաժան մասն էք: Աշխարհագրական հեռավորութիւնն երբեք չի կարող բաժանել մեր հայրենիքը Մայր Հայրենիքից:

Շնորհակարար եմ Քալիֆորնիահայ եւ ամբողջ Արեւմտեան Միացեալ Նահանգների հայրենակիցներին՝ Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան տարեդարձի առթիւ: Շնորհակարար եմ նաեւ ամերիկացի մեր բազում բարեկամներին, որոնք Միացեալ Նահանգների ծանրակշիռ աւանդն են ներդրել հայոց անկախ պետականութեան ամրապնդման գործում:

Կեցցէ՛ Հայաստանը, կեցցէ՛ Արցախը, կեցցէ՛ հայկական Սփիւռքը:

Անկախութեանց Մշուշապատ Տարեդարձները

ՍԵՐ ՊԱՐԳԵՒ ԴԱԻԹԵԱՍ

Սեպտեմբեր 2-ին, վերաւոր Արցախի Հանրապետութեան անկախութեան 30-ամեակը նշուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան աւագանիին բացակայութեամբ, որոնք բաւականացան Ազգային Ժողովի անդամներէ բաղկացած պատուիրակութիւն ղրկելով՝ մասնակցելու այդ տօնակատարութեան: Պատերազմ կորսնցուցած իրականութեան ամօթի զգացումն էր արդեօք այդ խոնարհ մասնակցութեան պատճառը, թէ՞ Ռուսիայէն կախեալ ըլլալու յորդորին կամ ցուցմունքին հետեւանքն էր, եւ կամ դրական մօտեցում ցուցաբերելու ժեստ մըն էր բոլոր այն կողմերուն, որոնք կովկասեան տարածաշրջանը հիւսիս-հարաւ եւ արեւելք-արեւմուտք անցք դարձելու գործով խանդավառուեալ են:

Սեպտեմբեր 21-ին, հակառակ կարգ մը ընդդիմադիրներու բողոքներուն, պիտի նշուի Հայաստանի Երրորդ Հանրապետութեան անկախութեան 30-ամեակը դէպի պայծառ ապագայ նայող իշխանութեան մը կողմէ, որ լծուած է հայուն ազգային խոցուած ու վերաւոր արժանապատուութիւնը վերականգնելու դժուար աշխատանքը տանելու: Այդ դժուար աշխատանքը թէեւ ունի շատ մը ժխտական երեւոյթներ ու խոչընդոտներ, սակայն վստահաբար պէտք է ունենայ մէկ պահանջ, որ համախմբուածն է ազգային մեր բոլոր ուժերուն ու կարելիութիւններուն, որպէսզի թշնամի եւ բարեկամ յարգանքով խոնարհին մեր իրաւատիրական երկաթեայ կամքին ու աներկչոտ պայքարին առջեւ:

Ըստ իշխանական «Քաղաքացիական Պայմանագիր» խմբակցութեան ղեկավար Հայկ Կոնճորեանի, անկախութեան օրը տօնակատարութիւն կատարելը անարգանք չի համարուիր պատերազմի զոհերու յիշատակին, որովհետեւ, իր խօսքերով, «մենք պէտք է ամէն բան ընենք, որպէսզի անոնց նահատակութիւնը իմաստաւորուի մեր պետութեան հզօրութեամբ եւ մեր ժողովուրդին բարեկեցութեամբ ... Յանուն մեր ինկած հերոսներուն, մենք որպէս հանրութիւն եւ պետութիւն պարտաւոր ենք մեր մէջ ուժ գտնելու, վերածնելու, ոտքի կանգնելու եւ շարունակելու մեր պետականութեան ընթացքը»:

Նոյնիմաստ պատգամով Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ Արմէն Սարգսեան, Սեպտեմբեր 11-ին, նախագահական նստավայրին մէջ հիւրընկալելով տարբեր երկիրներէ ժամանած քոյր եկեղեցիներու եւ քրիստոնէական կառույցներու ներկայացուցիչները, գիտնականները եւ հասարակական գործիչները, հիւրերուն ուղղած իր ողջոյնի խօսքին մէջ ընդգծած է՝ ըսելով, թէ «գու կարող ես պարտուել պատերազմում, բայց եթէ չկորցնես քո ինքնութիւնը, միշտ պատրաստ կը լինես հետագայ յաղթանակներին, քանի որ ունես հաւատք, ուժեղ ինքնութիւն եւ վերապրող ազգ ես. մենք իսկապէս վերապրող ազգ ենք»: Եւ իր խօսքը եզրակացնելով՝ ըսած է. «Վստահ եմ, որ մեր ազգը բաւականաչափ ուժ ունի ոտքի կանգնելու, պայքարելու մեր հաւատքի, մեր Աստուծոյ, մեր մշակույթի, մեր եկեղեցույ համար: Մենք բաւականաչափ ուժ կ'ունենանք՝ ոտքի կանգնելու մեր բարեկամների հետ միասին»:

նաչափ ուժ կ'ունենանք՝ ոտքի կանգնելու մեր բարեկամների հետ միասին»:

Հայաստան, ետին ձգած կաշառակեր ու վաշխառու, «փորձագէտ» ու մեծխօսիկ անցեալի ազգային-քաղաքական դերակատարները, իր տաղանդաշատ երիտասարդ սերունդին գործնական եւ դատողական (pragmatic) կարելիութիւններով իր խօսքը տուաւ՝ ըսելով, թէ ԿԱՅ ԱՊԱԳԱՅ, եւ վերջերս Հայաստան այցելած Սլովաքիոյ արտաքին գործոց նախարարին բերնով վկայագիր ստացաւ, թէ ան իսկապէս դարձած է զարգացման երկիր: Յառաջագէտ աշխարհի յարգանքն ու սէրը վայելող Հայաստանը դարձած է այսօր արհեստագիտական երախտակալ (technological hub) կովկասի տարածքին: Սփիւռքահայութեան անցեալի «կաթնոստ» վիճակի մէջ դրուած ըլլալու քաղաքականութիւնը փոփոխութեան ենթարկուած է այսօր եւ Հայ Սփիւռքի գործնական հմտութեան (know-how) օգտուելու քաղաքականութիւնը դարձած է ներկայ իշխանութեան գուրգուրանքին առարկան: Նոյնը չէ այսօր այն նողկալի մթնոլորտը, երբ Հայաստանի անկախութեամբ խանդավառ սփիւռքահայուն կատարած տնտեսական ներդրումները պետականօրէն կը շարաշահուէին: Ազգային ժողովի ընդդիմադիրներուն թողած այդ աւանդին արատը ժամանակի կարօտ էր որ մաքրուէր, եւ այդ մաքրագործումի ժամանակը շաւարտած՝ պատերազմի հարուածով սկարացածները նոր յանձնակատարի (mandate) պէտքը զգալով՝ դիմեցին ժողովուրդին եւ զայն ստացան: Ազգային ժողովի փոխանակ թշնամիին դէմ դնելու գործնական քայլեր առնելու կամ շինիչ առաջարկներ բերելու, ելած են Հայաստանի ժողովուրդին քաղաքական գիտակցութիւնը արհամարհելու կամ զայն կասկածի տակ դնելու:

Մեր երկու հանրապետութիւններուն անկախութեանց մշուշապատ տարեդարձներուն առթիւ մաղթենք, որ բովանդակ հայութեան ճակատագրական, մոռալ, դժուար ու փոթորկալի այս օրերուն ներկային մէջ ազգովին կ'ողողուինք ճիշդ դիրքորոշուելու նպատակակէտերով, եւ առաջ կը շարժինք թշնամին զգուշացնելու ու բարեկամն ալ սիրաշահելու գիտակցութեամբ եւ դիւանագիտութեամբ:

Կեցցէ՛ Արցախի անկախութեան 30-ամեակը:

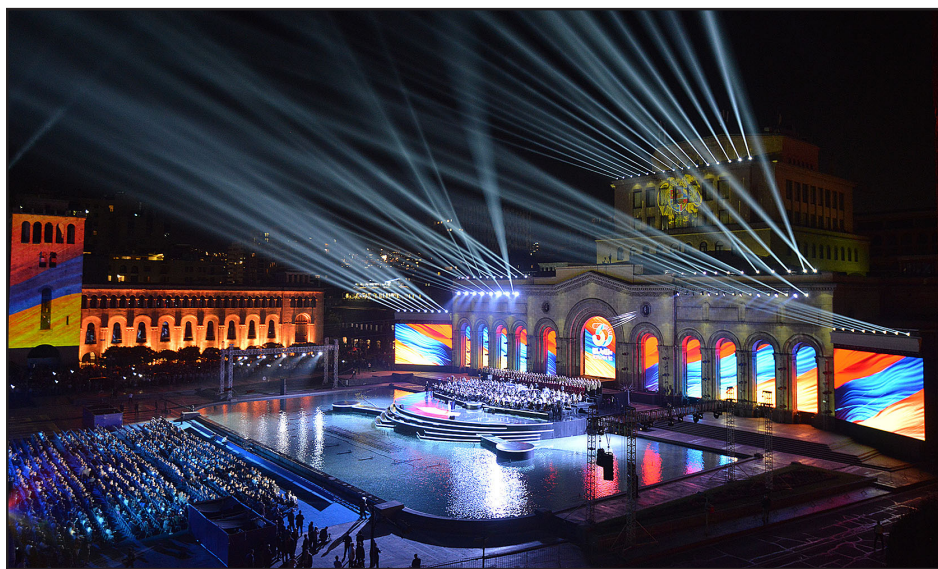
Կեցցէ՛ Հայաստանի անկախութեան 30-ամեակը:

Կեցցէ՛ ոտքի կանգնելու բաւականաչափ ուժ ունեցող մեր ազգը:

Armenia Marks 30th Anniversary of Independence

YEREVAN -- Armenia marked on Tuesday the 30th anniversary of its declaration of independence from the Soviet Union with official ceremonies and an open-air concert.

The ceremonies began in the morning at the Yerablur Military Pantheon in Yerevan where President Armen Sarkissian, Prime Minister Nikol Pashinyan and other senior officials laid wreaths at a Karabakh war memorial.

The main event featured classi-

cal, folk and modern music played in front of the country's political leadership and other dignitaries. It also attracted thousands of ordinary people to the sprawling square.

Addressing the crowd before the live performances, Pashinyan paid tribute to the fallen soldiers. He said they must be regarded as "symbols of life, not death." He also urged Armenians to "transform our defeat into victory"

Continued on page 4

Erdogan Claims Pashinyan Requested a Meeting – Through the Georgian Prime Minister

ISTANBUL -- Turkey's President Recep Tayyip Erdogan has announced that Armenia's Prime Minister Nikol Pashinyan has requested a meeting, via a message transmitted by the Georgian prime minister, Civilnet.am reports.

According to Anadolu, the state news agency, Erdogan, En route to the United Nations General Assembly in New York, responded to a question by a journalist about an earlier statement by the Armenian prime minister that he will not allow a transit corridor between Azerbaijan and Nakhichevan, its exclave to the west of Armenia.

"Opening or not opening such a transit corridor is a political issue. One wonders – on the one hand he [Armenia's prime minister] makes such a statement. On the other hand he wants to meet with me. If he wants to meet with Erdogan, then he must

take certain steps. We're not opposed to diplomacy. In fact, he has communicated through the Georgian prime minister his desire to meet me," said Erdogan, adding that for that to happen, Armenia must demonstrate a positive approach.

"If the Georgian prime minister conveys such a request and undertakes steps towards a new process, I will demonstrate my sincerity and begin negotiations. When there is diplomacy, of course, one must give and take. I hope that in this matter, the positive approaches outweigh the negative. Thus, I am hopeful that the problem of transit corridors between Armenia and Azerbaijan will be overcome," Erdogan reportedly said.

Armenia responded to Erdogan's remarks through PM Pashinyan's

Continued on page 4

Armenia Files Lawsuit Against Azerbaijan At International Court Of Justice

YEREVAN — Armenia has filed a lawsuit against Azerbaijan in the International Court of Justice in The Hague for violating the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, the UN General Assembly said on Thursday.

According to a statement from The Hague tribunal, the plaintiff alleges that "Azerbaijan has racially discriminated against Armenians for decades," that "as a result of this state-sponsored anti-Armenian policy, Armenians have been systematically discriminated against, massacred, tortured and otherwise humiliated."

According to Armenia, these violations are directed at individuals of Armenian ethnic or national origin re-

gardless of their actual nationality. Armenia claims that "these practices once again came to the fore in September 2020, after Azerbaijan's aggression against the Republic of Artsakh and Armenia" and that "during that armed conflict, Azerbaijan committed grave violations of the CERD".

Official Yerevan emphasizes in this lawsuit that even after the end of hostilities following a ceasefire which entered into effect on 10 November 2020, "Azerbaijan has continued to engage in the murder, torture and other abuse of Armenian prisoners of war, hostages and other detained persons". The plaintiff accuses Azerbaijan, in particular, of violating Articles 2, 3, 4,

Continued on page 3

Washington Must Sanction Turkey

WASHINGTON, DC — Today, the United States imposed sanctions against five Al-Qaeda supporters operating in Turkey who provided financial and logistical support to the group. These designations are implemented pursuant to Presidential Executive Order 13224.

This marks the seventh time in the last three years that the United States government has designated Turkish jihadists, individuals and businesses for supporting terrorism.

"Americans who read this shocking news about a NATO 'ally' are asking themselves, 'How many more Turkish nationals does the U.S. need to designate as terrorists for supporting Al-Qaeda, ISIS, and other terrorist regimes in order for our government to realize that Turkey is no longer a friend or partner of the United States?'" inquired Armenian Council of America's Washington DC representative Taniel Koushadjian.

Turkey has been utilizing Syrian terrorists as an integral part of its foreign policy ambitions and seeks to

maintain the status quo of instability along its borders. Most recently, Turkey bolstered Azerbaijani forces with terrorist mercenaries and its own military command in last year's heinous war of ethnic cleansing against Armenia and Artsakh.

"We urge Congress to put U.S. Foreign policy back on the right track by placing sanctions on Turkey and deepening our partnership with real democracies in the region" stated Mr. Koushadjian.

Pashinyan and Raisi Discuss Closer Ties Between Armenia and Iran

DUSHANBE — Iran's President Ebrahim Raisi and Armenia's Prime Minister Nikol Pashinyan discussed on Friday ways of deepening bilateral commercial ties complicated by an Azerbaijani checkpoint set up on the main highway connecting the two neighboring states.

Raisi and Pashinyan met on the sidelines of a Collective Security Treaty Organization summit in Tajikistan as Azerbaijani officers stopped and demanded hefty payments from Iranian trucks transporting goods to and from Armenia for the sixth consecutive day.

More than a hundred such trucks were reportedly stranded on Thursday at a 21-kilometer section of the highway joining Goris to Kapan. Azerbaijani authorities set up the checkpoint there on Sunday after again accusing Iranian trucks of illegally shipping cargos to Nagorno-Karabakh.

The Armenian government's press office said Pashinyan and Raisi discussed, among other things, ways of "organizing unfettered cargo shipments between the two countries" as well as "processes taking place in the region." It gave no details.

The official Iranian readout of the talks made no mention of the new obstacle to Armenian-Iranian trade and wider transport links. It said Raisi

"stressed the need to increase the current level of economic relations between Iran and Armenia."

In that regard, the recently elected Iranian president was reported to say that an Armenian-Iranian intergovernmental commission on economic cooperation should become "more active." He proposed that Yerevan and Tehran set up joint "specialized working groups" that would deal with "obstacles" to the implementation of their joint economic projects.

According to the statement posted on the Iranian Foreign Ministry's website, Pashinyan pledged to "instruct relevant ministers" to remove those obstacles.

It was Pashinyan's second meeting with Raisi in less than two months. The two men held their first face-to-face talks in early August when the Armenian premier visited Tehran to attend Raisi's swearing-in ceremony held in the Iranian parliament.

During those talks Pashinyan reaffirmed his government's readiness to have Iranian companies participate in its plans to refurbish Armenian highways leading to the Islamic Republic. The two governments set up in May a working group tasked with looking into practical aspects of such participation.

Russia's Deputy Prime Minister: No Transport Corridors Discussed in Armenian-Azeri Talks

YEREVAN — Armenia and Azerbaijan have not discussed possible transport corridors in Russian-mediated talks on restoring economic links between them after last year's war, Russia's Deputy Prime Minister Alexei Overchuk said on Monday.

The Russian, Armenian and Azerbaijani governments set up in January a trilateral working group to try to work out practical modalities of opening the Armenian-Azerbaijani border for commercial traffic. The task force co-headed by Overchuk and his Armenian and Azerbaijani counterparts has met regularly in Moscow since then.

Azerbaijani President Ilham Aliyev has repeatedly claimed that the deal envisages a permanent land "corridor" that will connect Nakhichevan to the rest of Azerbaijan via Armenia's Syunik province. He has threatened to forcibly open such a corridor if Yerevan continues to oppose its creation.

Armenian leaders have denounced Aliyev's threats as territorial claims, saying that the truce accord only calls for transport links between the two South Caucasus states.

"We don't have corridors [on the working group's agenda,]" Overchuk told journalists while attending a Russian-Armenian business forum in Yerevan. He said that no such issue is being discussed by the trilateral group.

"We discuss the issue of economic unblocking. The parties have been exchanging views," added Overchuk.

"All parties are determined to unblock economic and transport links in the region. Of course, we are discussing how to do this, but it is unambiguously clear to everyone that the

unblocking and restoration of the transport route will create significant new opportunities for expanding and increasing trade, including between Russia and Armenia. Actually, that's what we are working for," the Russian Deputy PM stated.

Speaking about the expected impact of the unblocking on the volume of turnover, Armenian Deputy Prime Minister Mher Grigoryan said there are two factors that need to be studied.

Grigoryan, said Armenian, Azerbaijani and Russian officials have been exploring "possible infrastructure solutions" and a legal framework for customs and other border controls. He did not give any details.

"We are very interested in the opening of transport links because we see that as an opportunity to overcome the blockade in which Armenia has been more than 25 years," Prime Minister Nikol Pashinyan told Overchuk later in the day. He said he hopes that the ongoing talks will yield "concrete decisions."

Addressing the summit, Armenian Prime Minister Nikol Pashinyan said the Armenian side would like partners to focus on consistent joint work aimed at the dynamic development of the organization and increase of the effectiveness of its mechanisms.

"In our opinion, it is necessary to continue working on deepening foreign policy coordination and mutual assistance to develop coordinated approaches to international and regional issues affecting the interests of the CSTO member states. To this end, we attach great importance to the holding of regular multi-level consultations, including in the "high-level group," of which the Deputy Foreign and Defense Ministers are members. In our opinion, the practice of adopting joint statements has justified itself, and it must continue," PM Pashinyan stated.

"The logic of development of the situation in different regions of collective security has clearly shown the need to modernize crisis response mechanisms. The need for crisis monitoring, forecasting and prevention mechanisms is obvious. In practice, all this will take place, including through the full operation of the Crisis Response Center," he added.

The Prime Minister noted that Armenia intends to work closely with the CSTO member states to increase

the level of combat effectiveness, combat readiness, harmony and mobility of the CSTO forces. "There is no doubt that the potential of the CSTO Collective Forces needs to be modernized, developed, supplemented with modern technologies, including drone, equipped with modern means," Pashinyan said, attaching importance to improving the management of all this.

"It will be of great importance for our organization to further improve the measures and mechanisms for combating terrorism, extremism, ensuring information security, fighting against drugs, illegal migration, and human trafficking," Pashinyan continued.

He added that the Armenian side proposes to take steps to strengthen CSTO's authority in the international arena, including through expansion of cooperation with other interested international organizations. In this regard he attached importance to making maximum use of and developing the experience of joint work with the US, OSCE and other organizations.

During the Armenian presidency, we intend to resume the practice of holding security conferences in Yerevan, taking into account the already established dialogue with the CSTO, OSCE and UN bodies," Nikol Pashinyan said.

Armenia Assumes CSTO Chairmanship Next Session of the Council Will Be Held in Yerevan

DUSHANBE — Armenian Prime Minister Nikol Pashinyan attended a meeting of the CSTO Collective Security Council in Dushanbe, Tajikistan on Thursday that discussed the CSTO priorities, as well as issues related to security in the CSTO zone of responsibility, further development of the CSTO, and the situation in Afghani-

stan. Russian President Vladimir Putin participated in the meeting remotely due to Covid restriction.

At the conclusion of the meeting, Armenia assumed the chairmanship of the Collective Security Treaty Organization. Accordingly the next meeting will be held in Yerevan in the fourth quarter of 2022.

Christine Shahinian Appointed Armenia Project Director for the Armenian Council

YEREVAN – The Armenian Council is pleased to welcome Christine Shahinian as its new Project Director in Armenia.

“I’m honored to join the Armenian Council’s professional team, particularly during this critical time for the Armenian people,” said Shahinian. “Through the Armenian Council’s mission and initiatives, we will continue to further strengthen the ties between the various chapters of the Armenian Council and our ancestral homeland.”

Shahinian, who repatriated to Armenia in 2020, will oversee the Armenian Council’s projects in Armenia and Artsakh.

“With Christine’s superb experience, dedication, and community activism, we are confident that she will further elevate the effectiveness of the Armenian Council family worldwide,” stated Armenian Council of America’s Chairman Sevak Khatchadorian. “We are fortunate to have the benefit of such a talented individual and are excited to have her on board given her commitment to the Armenian Cause,” Khatchadorian added.

Shahinian has professional experience working for various non-governmental organizations in Armenia and the Middle East. Prior to joining the Armenian Council, Shahinian worked as the Project Director for Human Rights House Yerevan. She is currently completing her Masters in Political Science and International Affairs at the American University of Armenia. Shahinian earned a Bachelor of Arts degree in Political Science from Haigazian University.

Sasun Khachatryan Appointed Head Of Armenia’s Anti-Corruption Body

YEREVAN — The Armenian government on Thursday appointed Sasun Khachatryan, a long-serving senior law-enforcement official, as head of a newly established agency tasked with investigating corruption cases.

The Anti-Corruption Committee (ACC) will inherit most of its powers from divisions of four Armenian law-enforcement bodies that have long prosecuted corruption-related crimes. One of them, the Special Investigative Service (SIS), will be dissolved after the ACC starts operating in full next year.

Speaking during a cabinet meeting in Yerevan immediately after his appointment, Khachatryan expressed confidence that the new agency will increase the efficiency of the government’s fight against corruption. He said the ACC will start operating by the end of October and will finally take shape “in the course of next year.”

Khachatryan, 44, worked as a senior prosecutor under Armenia’s former governments and was ap-

pointed as SIS chief shortly after Nikol Pashinyan came to power in 2018. Pashinyan has succeeded in eliminating systemic corruption in Armenia since then.

The SIS and other law-enforcement agencies have launched dozens of high-profile corruption investigations mainly targeting former senior state officials, including ex-Presidents Robert Kocharian and Serzh Sarkisian.

Armenia Files Lawsuit Against Azerbaijan

Continued from page 1

5, 6 and 7 of the above-mentioned Convention.

“Armenia further contends that “all good-faith efforts by Armenia to put an end to Azerbaijan’s violations of the CERD through other means [have] failed,” The Hague-based tribunal said.

Armenia therefore requests the Court “to hold Azerbaijan responsible for its violations of the CERD, to prevent future harm, and to redress the harm that has already been caused”.

As a basis for the Court’s jurisdiction, the Applicant invokes Article 36, paragraph 1, of the Statute of the Court and Article 22 of the CERD, to which both States are Parties.

Armenia has called on the tribunal to take provisional measures “as a matter of extreme urgency” in order to “protect and preserve Armenia’s rights and the rights of Armenians from further harm, and to prevent the aggravation or extension of this dispute” until the court determines the merits of the allegations.

House Members Introduce Amendments to Exclude U.S. Military Aid to Azerbaijan in 2022 NDAA

WASHINGTON, DC – Senior members of the U.S. House of Representatives have introduced amendments to the fiscal year 2022 National Defense Authorization Act – NDAA (H.R.4350) excluding U.S. military aid to Azerbaijan.

Amendment #52 to H.R. 4350, sponsored by Rep. Brad Sherman (D-CA), stipulates that “no Federal funds may be obligated or expended to provide any United States military or security assistance or cooperation to the defense or security forces of the Government of Azerbaijan.”

Amendment #90 to H.R. 4350, sponsored by Rep. Jackie Speier (D-CA), stipulates that “None of the amounts authorized to be appropriated by this Act or otherwise made available to the Department of Defense may be made available to provide any United States military or security assistance or cooperation to the defense or security forces of the Government of Azerbaijan.”

Amendment #122 to H.R. 4350, sponsored by Rep. Frank Pallone, Jr. (D-NJ), stipulates that “None of the funds authorized to be appropriated by this Act or otherwise made available for the Department of Defense for fiscal year 2022 to carry out the authority of section 333 of title 10, United States Code, be made available for assistance for Azerbaijan.”

Amendment #123 to H.R. 4350, sponsored by Rep. Frank Pallone, Jr. (D-NJ), “requires a report from the Secretary of Defense, in collaboration with the Secretary of State, addressing allegations that some units of foreign countries that have participated in security cooperation programs under section 333 of title 10, U.S.C. may have also committed gross violations of internationally recognized human rights before or while receiving U.S. security assistance.” This report would also include recommendations to improve human rights training and additional measures that can be adopted to prevent these types of violations.”

Amendment #560 to H.R. 4350 sponsored by Rep. Adam Schiff (D-CA) and Rep. Tony Cardenas (D-CA), expresses the “Sense of Congress on Azerbaijan’s illegal detention of Armenian prisoners of war.” It also states that the government of Azerbaijan should immediately return all Armenian prisoners of war and captured civilians and urges the Administration to engage with Azerbaijani authorities, including through the OSCE Minsk Group, to make clear the importance of adhering to their obligations under the November 9 statement and international law to immediately release all prisoners of war and captured civilians.

Amendment #579 to H.R. 4350

sponsored by Rep. Dina Titus (D-NV), requires a report by the Secretary of State on the activities of the Grey Wolves organization (AKA Bozkurtlar & Ülkü Ocakları) undertaken against U.S. interests, allies, and international partners, including a review of the criteria met for designation as a foreign terrorist organization.

Amendment #586 to H.R. 4350 sponsored by Rep. Tony Cardenas (D-CA) and Rep. Adam Schiff (D-CA), creates a report on Azerbaijan’s activities in Nagorno Karabakh in 2020 to be submitted to the relevant congressional committees by the Secretary of Defense in consultation with the Secretary of State.

Amendment #696 to H.R. 4350 sponsored by Rep. Brad Sherman (D-CA), requires the Secretary of Defense, in consultation with the Secretary of State, to submit to the congressional defense committees a report on Azerbaijan.

Given last year’s 44-day war launched by Azerbaijan, which resulted in war-crimes towards the peaceful civilian population of Artsakh (some brutally beheaded according to Human Rights Watch) and a death toll of over 4,000 Armenian soldiers, and over 100,000 Armenians forcibly displaced from their homes, the destruction of vital infrastructure including schools and hospitals, the deliberate destruction of Armenian cultural and religious heritage sites, and the continued unlawful imprisonment of Armenian POWs by Azerbaijan, the Armenian Council of America wholeheartedly supports the above mentioned amendments to not only hold Azerbaijan accountable, but to further investigate Azerbaijan’s gross violations of internationally recognized human rights.

The House Rules Committee is likely to meet the week of September 20 to decide which amendments will be considered “in order,” paving the way for full U.S. House consideration later that week.

The following are the Rules Committee Members who will consider the amendments:

Majority Members
 Chairman Jim McGovern (D-MA)
 Rep. Norma J. Torres (D-CA)
 Rep. Ed Perlmutter (D-CO)
 Rep. Jamie Raskin (D-MD)
 Rep. Mary Gay Scanlon (D-PA)
 Rep. Joe Morelle (D-NY)
 Rep. Mark DeSaulnier (D-CA)
 Rep. Deborah K. Ross (D-NC)
 Rep. Joe Neguse (D-CO)
 Minority Members
 Ranking Member Tom Cole (R-OK)
 Rep. Michael Burgess (R-TX)
 Rep. Guy Reschenthaler (R-PA)
 Rep. Michelle Fischbach (R-MN)

The 2021 International Hrant Dink Award Goes to Canan Arin from Turkey and Maria Ressa from Philippines

13th International Hrant Dink Award was presented on Wednesday, September 15th at an online ceremony streamed on the Hrant Dink Foundation accounts. This year's awards were granted to investigative journalist Maria Ressa who defends press freedom in the Philippines under difficult political conditions and high personal risks and women's rights activist and lawyer Canan Arin who persistently continues defending gender equality and her struggle against gender based violence in Turkey.

The award ceremony was narrated by Defne Kayalar in Turkish, and by Esra Dermancioglu in English languages. We thank to Mahir Günsiray and Eric Nazarian for taking part at the ceremony with their great voice overs. The ceremony was held at 23.5 Hrant Dink Site of Memory. Hrant Dink's wife and the President of the Hrant Dink Foundation Rakel Dink welcomed the guests on behalf of the Foundation and stated that "At Hrant Dink Foundation, we stand for solidarity, goodness, equality, justice, including the right to life for the environment, nature, and human beings." Agnes Callamard, the Secretary General of Amnesty International gave the opening speech which reflected on the struggle for human rights over the past year. Callamard ended her speech with the following words "We consider this our foremost duty: to speak up together when many may be prevented from doing so, to speak truth to power, no matter the size of power."

Moreover, during the ceremony, people and institutions from Turkey and all around the world, who shed light to humanity with their struggles are acknowledged as the 'Inspirations' of 2021. Among the Inspirations of this year, there are human, environ-

mental, refugee and women's rights defenders from Turkey to Russia, Myanmar to the United States, Belarus to Kenya, as well as inspirational individuals and initiatives with their demands for peace, equal citizenship, democracy and justice.

Alongside the acceptance speeches of the laureates, unique musical performances were also present at the ceremony. Ezhel's new song Mayrig [Mother], has met with the audience for the first time, Pervin Chakar, Ertan Tekin and Ayta Sözeri gave unique performances with original melodies. With Songül Öden's narration Iraz Akçam, Ayça Bildik, Banu Fotocan, Gülçin Kültür Sahin, Zeynep Sengöz, Nesrin Uçarlar brought to life a song by Nazan Öncel giving voice to the injustices women face. The ceremony's music supervisor Arto Tunçboyacıyan brought together musicians of all ages from Armenia; Vahagn Hayrapetyan, Gohar Hovhannisyan, Kamarama, Tmbata, Tsakhruk Ethno Music Group of Specialized Children's Home of Kharberd, Yerevan Saxophone Quartet and Wood Winds Project have enriched the ceremony with their folkloric tunes and rich melodies.

Laureate Canan Arin from Turkey marked in her speech the importance of women's rights struggle with the following words "Amid all the atrocities, amid this horrible picture, women's resistance and solidarity remains our only source of hope and courage."

Laureate Maria Ressa with her message from the Phillipines stated that "To journalists & activists who continue to fight, "We have to stay the course. Sometimes, people say you're naïve or foolish. People say that about us. We're not."

Armenia Marks 30th Anniversary

Continued from page 1

and "defeat desperation, destiny and death."

Pashinyan announced that a Park of Life will be established in Yerevan's Botanical Garden in memory of those killed in the Artsakh wars. Trees symbolizing their life and presence will be planted, and the culmination of the park will be the Tree of Life, symbol-

izing the lives of all our martyrs and their homeland.

"It will not be a memorial, it will be a park of life, where children will run, make noise, play, young people will have fun, adults will walk and talk, and that park will stand as a reminded that they died for all these people to live, for Armenia and Artsakh to live," the Prime Minister said.

"The endurance of Armenia and

New Book Presentation: The Committee of Union and Progress

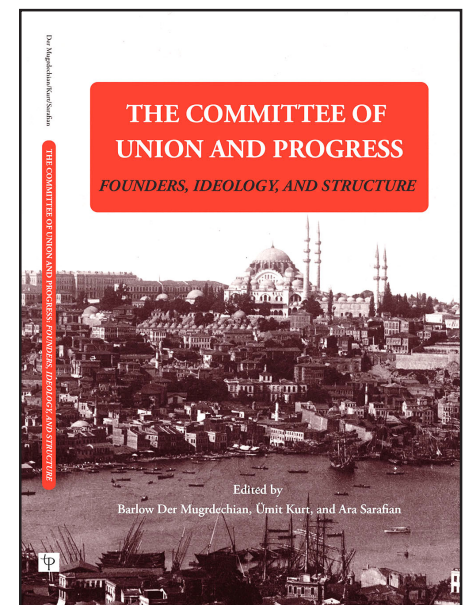
FRESNO—The Armenian Studies Program announced the publication of its latest book, *The Committee of Union and Progress: Founders, Ideology, and Structure*, Volume 13 in the Armenian Series of The Press at California State University, Fresno.

The book will be presented and discussed at a special virtual event to be held at 10AM (Pacific time)/1PM (New York time) on Saturday, September 25. The Zoom registration link for the event is: <http://bit.ly/armenianstudiescupbook>. Participating in the presentation will be the editors of the book: Dr. Ümit Kurt, Ara Sarafian, and Prof. Barlow Der Mugrdechian as well as book contributors Dr. Hans-Lukas Kieser and Dr. Dikran Kaligian. The Society for Armenian Studies is a co-sponsor of the presentation.

The volume includes a collection of articles that reflect on Ottoman Armenians and the Turkish nationalist movement of the Committee of Union and Progress before WWI. The articles provide new, critical insights on the Armenian Genocide of 1915 and the establishment of the Turkish Republic in 1923.

The chapters included in this work were first presented as papers at a conference entitled "The Committee of Union and Progress: Founders, Ideology, and Structure" organized by Prof. Barlow Der Mugrdechian and Dr. Ümit Kurt, and sponsored by the Armenian Studies Program of California State University, Fresno, between October 12–13, 2018. The papers have since been edited and appear here in a single volume with a new historical introduction and illustrations.

The contents of the book include an "Introduction," by Ümit Kurt and articles: "The Unionist Regime: Ideology in Command," by Raymond H. Kévorkian; "Ziya Gökalp, Duumvir," by Hans-Lukas Kieser; "When Revolutionaries Must Govern: The Vicissitudes of ARF-CUP Relations," by Dikran Kaligian; "The Post-Revolutionary Period in Aintab and the Curious Case of Necmeddin Bey," by Ümit

Kurt; and "Homeland and Nation Revisited: A Discourse Analysis of the Memoirs of Young Turks," by Duygu Coskuntuna.

"The Committee of Union and Progress present a new approach to the study of this important period when the CUP came to power," said Prof. Barlow Der Mugrdechian, general editor of the Armenian Series. "The book will provide scholars with new insights into the political party which ruled the Ottoman Empire from 1908 through the end of World War I. The inner workings of the party are key to understanding the decision which ultimately led to the Armenian Genocide."

Copies of *The Committee of Union and Progress* are available for purchase from: Abril Bookstore, <http://abrilbooks.com> or the National Association for Armenian Studies & Research (NAASR) Bookstore, <https://naasr.org/collections/naasr-bookstore>.

For bulk orders please contact the Armenian Studies Program, at 559.278.2669 or by email at barlowd@csufresno.edu.

The Committee of Union and Progress: Founders, Ideology, and Structure; (9 inches x 6 inches, 176pp., \$20.00, paper, ISBN: 978-0-912201-73-3). Volume 13 in the Armenian Series of The Press at California State University, Fresno. In English.

Erdogan Claims Pashinyan Requested

Continued from page 1

spokeswoman, Mane Gevorgyan, on Monday.

"As of now, there have been no contacts between Armenian and Turkish officials, even though the Armenian government is prepared for such contacts," Gevorgyan told the Armenpress news agency. "In the event of such productive work, Armenia will also be ready for meetings at a high and the highest level."

Gevorgyan also criticized Erdogan's calls for the "Nakhichevan corridor," saying that such statements run counter to efforts to establish "peace and stability and overcome the atmosphere of enmity in the region." She said that Armenia stands for the opening of all regional

Artsakh, the peaceful and developing Armenian statehood must become the

transport links.

Armenia and Turkey have no diplomatic relations and the shared border has been closed since the 1990s.

Earlier this month, Prime Minister Pashinyan said Yerevan was prepared to hold discussions on repairing relations with Ankara.

Addressing a government meeting on September 8, Pashinyan said "deepening or normalization of relations with neighboring countries is an important foreign policy priority."

At the same time, Prime Minister Nikol Pashinyan has declared on many occasions that "Armenia has never discussed and will not discuss anything under the logic of a corridor." He has empathized that neither the November 9, nor the January 11th statement make any mention of a "corridor."

victory they created," Pashinyan added.

Գերշ. Տ. Խաժակ Ս. Արք. Պարսամեան Պոլոնիայի Սեշ Մասնակցեցաւ G20-ի Միջհաւատքային Ֆորումին

Արեւմտեան Եւրոպայի Հայ-րապետական պատուիրակ եւ վատիկանի Ս. Աթոռի մօտ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ մշտական ներկայացուցիչ Գերշ. Տ. Խաժակ Ս. Արք. Պարսամեան երէկ երեկոյցեան Պոլոնիայի մէջ, Իտալիա, Հիւրընկալուեցաւ Ուղղափառ Եկեղեցւոյ Տ.Տ. Պարթոլոմէոս Ա. Տիեզերական Պատրիարքին կողմէ: Նորին Սրբութիւնը եւ Նորին Սրբազնութիւնը Պոլոնիայի մէջ կը գտնուէին Մեծն քսանեակի (G20) շրջանակներէն ներս կազմակերպուած միջազգային կարեւոր ֆորումի մը աւթիւ: «G20»-ի իտալական նախագահութեան շրջանակներէն ներս կազմակերպուած այդ ֆորումի ատենախօսներու շարքին էին երկուքն ալ: Բացի ֆորումի ընթացքին տեղի ունեցած հանդիպումներէն, Տ.Տ. Պարթոլոմէոս Ա. Պատրիարք առանձին տեսակցութիւն մը ունեցաւ Գերշ. Տ. Խաժակ Ս. Արք. Պարսամեանի հետ: Ըստ մեր ստացած տեղեկութիւններուն, սիրալիւր հանդիպումը տեղի ունեցաւ Նորին Սրբութեան իջեւանած պանդոկին մէջ: Ներկայ էր նաեւ Քաղկեդոնի էմմանուէլ Մետրապոլիտը: Շուրջ կէս ժամ տեւեց զրոյցը, որու ընթացքին Գերշ. Տ. Խաժակ Ս. Արք. Պարսամեան փոխանցեց Ամենայն Հայոց Տ.Տ. Գաբրիէլ Բ. Կաթողիկոսի եղբայրական ողջոյնները, որոնց փոխադարձեց տիեզերական պատրիարքը: Զրուցակիցները կանգ առին նաեւ Ուղղափառ եւ Արեւելեան Ուղղափառ եկեղեցիներու միջեւ հաստատուած աստուածաբանական երկխօսութեան ընթացքին վերաբերեալ նիւթերու վրայ, նաեւ տպաւորութիւններ փոխանակեցին Պոլոնիայի մէջ կազմակերպուած ֆորումի ծիրէն ներս ծաւալուած աշխատանքին շուրջ:

«Առողջացման ժամանակը. մշակոյթներու միջեւ խաղաղութիւն, փոխհասկացութիւն կրօններու միջեւ» խորագրեալ այս միջ-հաւատքային ֆորումի ծիրէն ներս երէկ ծաւալուն ելոյթով մը հանդէս եկաւ Գերշ. Տ. Խաժակ Ս. Արք. Պարսամեան: Կեդրոնացեալ քննարկումներու բաժնին մէջ նախատեսուած էր այն նիստը, որու ընթացքին Նորին Սրբազնութիւնը գեկուցեց: Սա իսկապէս եղաւ կեդրոնացեալ մտաւարժանք մը, որու ընթացքին որոնուեցաւ պատասխանը այն հարցումին, թէ «արդեօք քրիստոնէական էքիւմենիզմը մոտե՞լ մըն է»: Գերշ. Տ. Խաժակ Ս. Արք. Պարսամեանի գեկուցած նիստի միւս ատենախօսներու շարքին էին Եկեղեցիներու համաշխարհային խորհուրդի ընդհանուր քարտուղար

Եոհան Սոքա եւ Եւրոպայի եկեղեցիներու խորհուրդի նախագահ Քրիստիան Քրիէկէ: Գերշ. Տ. Խաժակ Ս. Արք. Պարսամեան երէկուան գեկուցիչին մէջ արտայայտեց այն համոզումը, թէ միջեկեղեցական շարժումը կրնայ երկխօսութեան լաւ օրինակ մը հանդիսանալ աշխարհի այսօրու մարտահրաշխաներու լոյսին տակ: Արդարեւ, պատմութեան մէջ եկեղեցիներու կամ քրիստոնէական գանազան յարանուանութիւններու միջեւ ստեղծուած են պատեր, յառաջացած է անհանդուրժողութիւն ու տեղի ունեցած է պայքար: Այդ բոլորէն վերջ միջեկեղեցական շարժումը ճանապարհ հարթած է, որպէսզի այդ պատը քանդուի: Գերշ. Տ. Խաժակ Ս. Արք. Պարսամեան բացատրեց, որ այսպէսով եկեղեցիները կամ յարանուանութիւնները զիրար ճանչցած են, իրարու նկատմամբ փոխադարձ յարգանքը վերականգնուած է եւ փոխհասկացութեան ամբողջական գոլգոհեալ ստեղծուած է համագործակցութեան միջավայր՝ մանաւանդ ընկերային բնոյթով հարցերու կապակցութեամբ:

Գերշ. Տ. Խաժակ Ս. Արք. Պարսամեան երէկուան գեկուցման մէջ մասնաւորապէս ընդգծեց նաեւ Հայ Եկեղեցւոյ պատմական փորձառութիւնը: Արդարեւ, այն Հայ Եկեղեցւոյ կողմէ այս ֆորումին բերուած մասնակցութիւնն ալ դրական նշան մը համարած է՝ նիստի ընթացքին քննարկուած հարցի պատասխանին տեսակէտէ: Նորին Սրբազնութիւնը դիտել տուաւ, որ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ պատմութիւնը ցոյց տուած է, որ այն երբեք չէ մեկուսացած իր կապերով եւ Արեւելք-Արեւմուտք բաժանման դիմերու մէջ չէ սահմանափակուած, չէ պարփակուած: Երուսաղէմի, Անտիոքի, Եգիպտոսի, Աղեքսանդրիոսի, Կ. Պոլսոյ եւ այլ եկեղեցական կեդրոններու հետ միշտ ունեցած է կապեր: Նորին Սրբազնութիւնը իր գեկուցման մէջ առանձնացուց Ս. Ներսէս Շնորհալի Հայ-րապետի օրինակը՝ որպէս միջեկեղեցական ոգիի վառ ներկայացուցիչ: Այդ ոգին ալ ցոյց կու տայ, որ միջեկեղեցական շարժումը կրնայ երկխօսութեան մոտե՞լ մը ըլլալ, որովհետեւ այդ մէկը միայն հայկական չէ: Գերշ. Տ. Խաժակ Ս. Արք. Պարսամեան Պոլոնիայի գեկուցման ընթացքին Ս. Ներսէս Շնորհալի Հայրապետի աստուածաբանական ու դաւանաբանական գրութիւններէն դիպուկ օրինակներ մէջ բերեց ու յայտնեց, որ այդ օրինակէն ոգին այսօրու համար ալ ընդօրինակելի է: Բաց աստի, մեր օրերու, արդի պատմութեան վե-

րաբերեալ իրողութիւններու լոյսին տակ՝ այն բացատրեց, որ հայ ժողովուրդի կեանքն ու սփիւռքի մէջ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ կողմէ ծաւալուած գործունէութիւնը եւս կը հաստատեն այս բոլորը՝ մասնաւորապէս, գանազանութիւններու միջավայրերու մէջ զոյստեւելու առումով, բազմաշահոյթ, բազմակրօն ու բազմազգ միջավայրերու մէջ գտնուելու պայմաններուն բերումով: Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ մղումը միշտ եղած է՝ միութեան, ներդաշնակութեան առաջնահերթութիւն ընծայելու ուղղութեամբ: Հայ Եկեղեցին եկեղեցւոյ միութիւնը ընկալած է ու կ'ընկալէ՝ մարմնի մը կազմած ամբողջութեան նմանութեամբ:

Նորին Սրբազնութիւնը ընդգծեց, որ քրիստոնէական հաւատքի հիմքը սէրն է: Ուստի, եթէ հաւատքի հիմնական կէտերու պարագային միութիւն ըլլայ, ապա մնացեալ տարբերութիւնները բաժանման պատճառ մը չեն կրնար դառնալ: Գերշ. Տ. Խաժակ Ս. Արք.

Պարսամեան համոզուած է, թէ այս բոլոր մօտեցումները կրնան վերագրուիլ նաեւ միջկրօնական յարաբերութիւններու հարթութեան: Նախապէս յայտարարուած էր, որ Պոլոնիայի մէջ կազմակերպուած այս ֆորումի ընթացքին ելոյթներով հանդէս պիտի գայ նաեւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսը: Այս վերջինը անակնկալ հանգամանքներու բերումով չէ կարողացած Պոլոնիա մեկնիլ եւ արաբական աշխարհի վերաբերեալ քննարկման ժամանակ հեռավար դրութեամբ ներկայացուած է իր խօսքը:

Հակառակ ծրագրին վրայ նախատեսուած ըլլալուն, նոյնպէս Պոլոնիա չէ կարողացած մեկնիլ նաեւ Արտաքին գործոց նախարար Մելիւս Չավուշօղլու, որ եւս ելոյթ մը պէտք է ունենար այնտեղ:

Ինչպէս հաղորդած էինք, Պոլոնիայի մէջ կեցութեան ընթացքին Գերշ. Տ. Խաժակ Ս. Արք. Պարսամեան տեսակցած է նաեւ տեղուց փոքրաթիւ հայ համայնքի ներկայացուցիչներուն հետ:

Երկու Նամականիշներ՝ «Շուշիի Ղազանչեցոց Սուրբ Ամենափրկիչ Եկեղեցւոյ Ռմբակոծում» Թեմայով

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինի Ռուբէն Սեւակի անուան թանգարանին մէջ հրապարակուեցան եւ շրջանառութեան մէջ դրուեցան երկու նամականիշներով գեղաթերթիկ «Շուշիի Ղազանչեցոց Սուրբ Ամենափրկիչ Եկեղեցւոյ Ռմբակոծում» թեմայով:

Հրապարակումը կատարեցին Հայաստանի Հանրապետութեան Բարձր արհեստագիտութեան արդիւնաբերութեան նախարարութեան փոստի բաժնի պետ Ծովինար Գալստեան, «Հայ Փոստ»-ի գլխաւոր գործադիր տնօրէն Հայկ Կարապետեան, Արցախի թեմի առաջնորդ Վրթանէս եպիսկոպոս Աբրահամեան, Հայաստանի մէջ Արցախի Հանրապետութեան մնայուն ներկայացուցիչ Սերկէյ Ղազարեան, Հայաստանի Հանրապետութեան Դրոշմաթուղթերու հաւաքածոներու հայկական

միութեան նախագահ Յովիկ Մուսայէլեան:

940 դրամ անուանական արժէքով գեղաթերթիկի նամականիշին վրայ պատկերուած է Շուշիի Ղազանչեցոց Սուրբ Ամենափրկիչ Եկեղեցին, իսկ 950 դրամ արժէքով գեղաթերթիկի նամականիշին վրայ Ղազանչեցոց Սուրբ Ամենափրկիչ Եկեղեցին ռմբակոծուած ատարայն-ճանական անօդաչու թռչող սարքերուն կողմէ:

Գեղաթերթիկի ձախ կողմը պատկերուած է Շուշիի Ղազանչեցոց Սուրբ Ամենափրկիչ Եկեղեցին մինչեւ ռմբակոծումը, ինչպէս նաեւ՝ եկեղեցւոյ հրեշտակի քանդակներէն մէկը: Այլ կողմը կայ ատարայն-ճանական յարձակումներուն պատճառով ռմբակոծուող Ղազանչեցոց Սուրբ Ամենափրկիչ Եկեղեցին, ինչպէս նաեւ՝ անօդաչու թռչող սարք մը:

Արտակ Բեգլարեանը Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութեան 102րդ Տարեօրոյրի Ծաշկերոյթի Հիւր Պատգամաբեր

Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութեան 102րդ Տարեօրոյրի ծաշկերոյթը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, 23 Հոկտեմբեր 2021-ին, Ֆրէզնոյի Առաջին Հայ Երիցական Եկեղեցիի դահլիճին մէջ, որու ընթացքին ելոյթ պիտի ունենայ Արցախի Հանրապետութեան Պետական Նախարար՝ Արտակ Բեգլարեանը:

Աւետարանչականի Վարչական Խորհուրդի անդամ՝ ԼինտաՔէյ Ապտուլեան՝ National Raisin Company-ի նախագահ՝ պիտի համադրէ եւ հանդիսավարէ այս տարուան ծաշկերոյթը: Տիկին Ապտուլեան եւ իր ամուսինը՝ Տօքթ. Ճան Ապտուլեան, նաեւ պիտի հովանաւորեն ծաշկերոյթի ծախսերը, նպատակ ունենալով Աւետարանչականը ծանօթացնել Ֆրէզնոյի Հայ համայնքին՝ յատկապէս երիտասարդ սերունդին:

Աւետարանչականը հիմնուած է Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու կողմէ՝ 1918-ին, Հայոց Յեղասպանութենէն անմիջապէս ետք, Մերձաւոր Արեւելքի Հայ Աւետարանական համայնքներուն եւ եկեղեցիներուն վերահաստատման համար: Այդ աշխատանքը մեծապէս ընդլայնուեցաւ Հայաստանի 1988-ի աւերիչ երկրաշարժէն, Հայաստանի Հանրապետութեան անկախացումէն եւ 1990-ի Արցախի ազատագրման պայքարէն ետք: Աւետարանչականը այդ ժամանակաշրջանին կառուցեց դպրոցներ, ցերեկային կեդրոններ, եկեղեցիներ եւ Քրիստոնէական ծամբարներ՝ Հայաստանի եւ Արցախի մէջ: Չնայած 2020-ի պատերազմի հետեւաբով տեղի ունեցող աւերածութիւններուն, Աւետարանչականը կը շարունակէ վճռակամօրէն հոգայտուած ընտանիքներուն եւ երեխաներուն պէտքերը: «Ես անհամբեր եմ լսելու մեր Արցախի Պետական Նախարարէն երկրի ներկայ վիճակին մասին, եւ թէ ինչպէս մեր հայրենակիցները կը դիմագրաւեն ներկայ կացութիւնը: Մեր ընտանիքը օգնեց կառուցել հրաշալի Քրիստոնէական ծամբար մը Շուշիի մէջ, որ հիմա աւերուած է պատերազմի պատճառով: Մենք կորսնցուցինք զայն, բայց զիս աւելի վրդովեցնողը այն է, որ մեր ծամբարի առաքելութիւնն ալ կորսնցուցինք: Այսօր շատեր շնորհակալութիւն կը յայտնեն մեզի այդ ծամբարին համար» ըսաւ Տիկին Ապտուլեան:

Ծաշկերոյթի պատուով հիւրը՝

Արցախի Հանրապետութեան Պետական Նախարար Արտակ Բեգլարեանը, 1990-ական թուականներուն յաճախած է Աւետարանչականի ամառնային ծամբարը Արցախի մէջ եւ այնտեղ ստացած իր Քրիստոնէական դաստիարակութիւնը կը համարէ իր ծառայողական մտածելակերպի զարգացման նպաստող հանգամանք: 2020-ին պատերազմի ժամանակ ան ծառայած է որպէս Արցախի Մարդու իրաւունքներու Պաշտպան: Այդ պաշտօնով ան կը լուսաբանէր պատերազմը ամէնօրեայ հանրային թարմացումներով եւ Արցախի ժողովուրդին դէմ Ատրպէյճանի կողմէ իրականացուած ռազմական յանցագործութիւններու վերաբերեալ հրապարակային զեկոյցներով:

Բեգլարեանը իր մանուկ հասակէն կորսնցուցած է տեսողութիւնը երբ ընտանիքի բակին մէջ յայտնաբերուած ականը պայթած է: Անոր հայրը զոհուած էր պատերազմի մէջ այդ ժամանակահատուածէն ընդամէնը երկու տարիներ առաջ: Ան յաճախած է Երեւանի մէջ կոյրերու յատուկ վարժարան: 2010-ին Երեւանի Պետական Համալսարանը աւարտելէ ետք, ան ուսումը շարունակած Յունաստանի Թէսալոնիք քաղաքի առեւտրական դպրոցին մէջ, մասնակցած Չեխիայի եւ Զուիցերիոյ մէջ միջազգային ծրագիրներու եւ հետազոտական դասընթացներու եւ իր մագիստրոս աստիճանի կրթութիւնը Լոնտոնի մէջ՝ քաղաքականութեան եւ անվտանգութեան ոլորտներուն մէջ: Ան նաեւ աւարտած է Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ Հանրային քաղաքականութեան եւ կառավարման ծրագիրը՝ Թաֆթս (Tufts) համալսարանի Ֆլէթչըր Իրավաբանական դպրոցը՝ Պոսթոնի մօտ:

Բեգլարեանը Արցախի մէջ վարած է շաբաթ մը բարձրաստիճան պետական պաշտօններ: Ան նաեւ դասախօսած է Արցախի պետական համալսարաններուն մէջ՝ քաղաքագիտութեան նիւթերու շուրջ:

Աւետարանչականի ծամբարը ուր Բեգլարեան յաճախած է իր մանկութեան տարիներուն, կը գտնուէր Ստեփանակերտի մօտ: Այդ ծամբարը 2003-ին տեղափոխուած է Շուշի եւ հովանաւորուած Պետրոսեան ընտանիքին կողմէ: Պետրոսեաններու ներդրումը ծամբարի ծրագրին համար եղած է շուրջ 600,000 Ամերիկեան տոլար: Ամէն

Շաբ.ը էջ 18

Վերամուտ Իրաքահայերու Հայ Ընտանեկան Միութեան Շաբաթօրեայ Վարժարանի 43-րդ Կրթաշրջանը

«Յարատւող ճիգին առջեւ, Չկայ բան մը, որ դիմանայ, Դժուարը դիւրին, Անկարելին հնարաւոր կը դառնայ»

Ռէթու Պերպերեան

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 11, 2021-ին առաւօտեան ժամը 10:00-ին Կլենտոնի մէջ գործող Իրաքահայերու Հայ Ընտանեկան Միութեան Շաբաթօրեայ վարժարանի դպրոցաշէնքը կը վիտար մեր դպրոցի սիրուած փոքրիկներով, անոնց ծնողներով, տատիկ-պպպիկներով: Անցեալի տարեշրջանին պսակածեւ ժահրի պատճառաւ, պետութեան կողմէ արգելուած էր ֆիզիքայէս դասարաններու մէջ դաս տալ: Այնպէս որ մեր դպրոցի

տուհի՝ Տոքթ. Մարալ Անճարկոյլեան, երկու պատասխանատուները շնորհաւորեցին ծնողները եւ զնահատեցին մեր դպրոցի տնօրէնութիւնը եւ ուսուցչական կազմը, մաղթելով բոլորին անփորձանք եւ արդիւնաւոր կրթական տարի մը: Աշակերտութիւնը եւ բոլոր ծնողքները միաբերան Տէրունական աղօթքէն ետք, իւրաքաչիւր ուսուցչուհի խօսք առնելով բարի գալուստ մաղթեցին իրենց դասարանի պալիկներուն:

ժրջան տնօրէնութիւնը հեռակայ Zoom-ով դասեր տրուեցաւ լման տարշրջան մը:

Այս տարի մասամբ մեղմացած ըլլալով այդ համաճարակը, որոշ պայմաններու տակ Գալիֆորնիոյ դպրոցները սկսան:

Այդ օր, աշակերտութիւնը եւ ծնողները մէկ սիրալիւր ընտանիքի նման բոլորն ալ մեծ ուրախութեամբ դպրոց եկան, իւրաքանչիւրի ձեռքին ունենալով ծաղկեփունջեր, խմորեղէններ եւ քաղցրաւէրիկներ իրենց թանկագին տնօրէնուհիին եւ ուսուցչուհիներուն համար:

Վարժարանի ժրջան տնօրէնուհի Տիկ. Անահիտ Խաչատուրեանի բարի գալուստի բացման եւ դպրոցի կրթաշրջանին մասին շատ հակիրճ խօսքէն ետք, խօսք առին դպրոցի հիմնադիր եւ ներկայիս պատասխանատու՝ Պրն. Խաչիկ ձանոյեան եւ միութեան ատենապե-

Այս տարի դպրոցը ունի 80 աշակերտ-աշակերտուհի, մօտ 60-է աւելի պատիկներ սպասման ցանկի վրայ են, տեղի չգոյութեան եւ դասարաններուն մէջ սահմանափակ աշակերտներ տեղադրելու պատճառաւ:

Այս վարժարանը քառասուներէք տարիներ գործելով ունեցած է 1800-է աւելի փոքրիկներ, որոնք անվճար հայերէն գրել, կարդալ, երգ եւ ասմունք կը սորվին: Դպրոցը միայն արձանագրութեան գումար մը կը գանձէ, բոլոր ուսուցչուհիները կամաւոր են, բոլորն ալ Հայաստանի եւ Միջին Արեւելքի բարձրագոյն վկայականներ ունին:

Բարի երթ, կանաչ ճանապարհ եւ անամպ երկինք կը մաղթենք դպրոցի տնօրէնութեան, ուսուցչական կազմին եւ աշակերտութեան:

ԽԱՉԻԿ ԳԱՆՈՅԵԱՆ

Ձեր Ծանուցումները Վստահեցէք «Մասիս» Շաբաթօրեային Massis2@earthlink.net (626) 797-7680

Ատամ

ՆՈՐԱՅՐ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ

- Քու անունդ ի՞նչ է, նայիմ:
 - Մուրատ:
 - Դու թաղ տղայ կ'երեւիս:
 Մուրատները ասեղէն չեն վարնար:
 Ու ատամնաբույժը կը մօտենայ այդ «բաջ» տղու լինդին թմրեցուցիչ ասեղը կիրարկելու համար:
 Այսպէս սկսաւ ու այսպէս ալ շարունակեց երրորդ, ապա չորրորդ, հինգերորդ եւ վեցերորդ դասարանի աշակերտ Մուրատի այցելութիւնները ատամնաբույժի գրասենեակ: Վախ չունէր: Միայն թէ, կը փափաքէր, որ երկայնաթուր, իր իրեն կը պարտադրէր առատաղը դիտել, գէթ ունենար հեռատեսիլ մը, կամ բնակար մը: Անցան տարիներ: Մուրատի սեփական ատամներուն թիւ երբէք երեսուներկուքի չհասաւ՝ մնաց միշտ պակաս, մէկ մասը՝ կեղծատամ:

Մեր հնագոյն բառերէն մէկն է «ատամ»: Կու գայ ed- «ուտել» արմատէն: Ան լայն տարածութիւն ունի ցեղակից հարեան լեզուներու մէջ: Անոնք ալ ունեցեր են «ատամներ»՝ հին հնդկերէն dan, հայցականը՝ dantum, լուսարէն՝ «d», «e», «oդուս», «օնտուս», լատիներէն den, -tis, բրետներէն dant: Ըստ հայկական հին բառարանի մը հետեւեալն է «ատամ» բառի սահմանումը. «Ոսկր շարդասեալ ՚ի լինդս բերանոյ ՚ի պէտս ծամելոյ գուտելիս»: Նոյն բառարանը կու տայ նաեւ անոր հոլովումը. ատաման, ատամունք, ատամանց, ատամմբք:

Հայկական հնագոյն մատենագրութեան մէջ ունեցեր ենք պատկերալից բաղադրեալ բառերատամահան, ատամնաթափ, ատամնախիլ: Այս բառերը, - կը ներէք, պէտք է որ լիչէի, - յուսամ, թէ ցաւալի իշխատակներ շարթնցուցին ձեր մտքերուն մէջ: Ունինք նաեւ աղօթք դարձած «ատամնացալ» բառը. «Չամենայն ատամնացալ քրիստոնեայս բժշկեա՛, եւ թեթեացո՛ր գցաւս ատամանց նոցա»:

- Ձեր անունը:
 - Մուրատ:
 - Ասեղ պիտի գարնեմ: Պիտի ցաւի: Թմրածութիւն պիտի գգաք: Մինչեւ վաղը կ'անցնի:
 Ու ատամնաբույժը կը մօտենայ համալսարանական դարձած Մուրատի լինդին թմրեցուցիչ ասեղը կիրարկելու համար:
 «Ատամ» բառը մեր նախնիներու համար ունէր մէկ այլ իմաստ. յաղթանակ: Ատամ հանելը պարտուածի արժանի պատիժն էր: Ազգագրագէտ Երուանդ Լալայեանի «Ծիսական կարգերը հայոց մէջ» աշխատասիրութիւնը կը խօսի այդ

հնագրեան «ծիսակատարութեան» մասին. «Հայերիս մէջ եւս, հեքիաթներում պատմում են, թէ ինչպէս հերոսը հանում է պարտութիւն կրողի ատամները եւ շարունակում նրա ճակատին»: Յարգելի ընթերցող, լիչէնք, թէ «Դաւիթը Ղոգբէկին վեկալեց ձիան խետ տփեց գետինը, ոտը դրեց փորինը, մէ՛ ձեռնով բերանը ճիւղեց բացեց, լեզուն քաշեց քոքահան արաւ, ատամները քաշեց շարեց ճակատը»: Մեր մեծանուն ազգագրագէտը կը փոխանցէ նաեւ Վասպուրականի մէկ աւանդութիւնը. «Երեսխան կաթնատամները փոխելիս ընկած ատամը դնում են մի դրան փեխիկի տակ եւ երեք անգամ դուռը բանալով ու խփելով ասում. «Առ քէ գայլու ատամ, / Տու ձիկ գառու ատամ», որպէսզի նոր գալիք ատամները բարեձեւ եւ մանր լինեն»:

Մեր լեզուն ալ իր կաթնատամներէն յետոյ ունեցաւ շարունակ սիրուն բառեր: Թիւր 50ի հասնող բաղադրեալ բառերու կը վերաբերի խօսքս, ինչպէս՝ ատամնաբան, ատամնագուրկ, ատամնախոռոչ, ատամնալիցք: Յիշել պէտք է նաեւ սեղանատամը, շնատամը եւ իմաստութեան ատամը: Իսկ «եռատամ» բառը ատամ չէ, այլ «ա» տառը կամ նման ձեւ ունեցող առարկայ:

Ինչպէս ատամը կու տայ դէմքի արտայայտութիւն, նոյնպէս ալ «ատամ» բառը եղաւ մեր լեզուամտածողութեան արտայայտութիւնը: Պատկերալից են անոնք: Ահա գեղեցիկ շար մը. Ատամը կտրել - յաղթահարել, Ատամին տալ - փորձել, Ատամ ատամի գարկել - մսիլ, Ատամին հուպ տալ - դիմանալ, Ատամները կրճտացնել կամ սեղմել - գայլրանալ, Ատամ սրել - մէկու դէմ շարանալ, Ատամը բռնել - սրտին ուզածը ուտել, Ատամները փորը ածել - սաստիկ ծեծել: Կը տեսնէ՞ք, այս փոքր ոսկորը, որ մարսողութեան կը ծառայէր, դարձաւ «վրէժ», «պատիժ», «յաղթանակ» եւ «համբերութիւն»:

Հայը «ատամ» բառի հետ երկրորդ անգամ ծանօթացաւ երբ Աստուածաշունչը կարդաց. «Սպիտակ ատամունք իւր քան զկաթն», «Չատամունս մեղաւորաց փշրեսցես»: Իսկ վրէժ կ'ուզէք հիւսթել: Յիշեցէք Մուրթ Գիրքի «Ատամն ընդ ատաման» խօսքը: Գրիգոր Նարեկացին ալ մեր լեզուի մէջ տեղադրեց քանի մը գրական ատամներ. «Ոչ փշրեցեր զպարս ատամանցս յըմբոշխնելն զքեզ, անսահմանելի», «Կրճտումն ատամանցն անբժշկելի», «Վիշապաց ատամ»:

Մարգարտաշար ատամնաշարը առողջ մարմնի նշան է: Ան

գարդն է ժպտողէ՛մ գեղեցկուհիին: Դուք, չարգելի ընթերցող, արդէն զգացիք, թէ «ատամ» բառը, սիրատենչ աշուղներու շնորհիւ, դարձաւ քնարական: Չէ՞, որ այն բերնիկը, որ ունի շողացող ատամներ՝ սիրունատես է: Հայկա-կան բանահիւստութեան մէջ յայտնի է սիրոյ ու գեղեցկութեան դիցուհի Աստղիկի նկարագրութիւնը: Մշոյ դաշտի բնակիչները երգեր են գայն. «Շող ատամներդ շար մարգարիտ»: Մշոյ դաշտ... Ինչպէ՛ս պիտի պահպանուէր այս պատառիկը, եթէ 1893 թուականին Պոլսոյ մէջ հրատարակուած չըլլար Վահան Տէր-Մինասեանի «Անգիր դպրութիւն եւ առակք» աշխատասիրութիւնը:

Նարեկացիէն 500 տարի յետոյ մէկ այլ վանեցի բանաստեղծ հոգեւորական, Գրիգորիս Աղթամարցին, Աղթամարի կաթողիկոսը, գրի առաւ հոգեղէն գեղեցկուհիի նուիրուած ազնիւ խօսքեր. «Սուրաթը է սաղափ մարգարտաքրտունք... / Բիւրեղ քանդակելով մատունք եւ ատամ-մունք»: Նկարիչ, տաղասաց Նաղաշ Յովնաթանը վրաց պալատի մէջ, - չենք գիտէր, թէ ո՞ր սիրունատես բերանն էր անոր ներշնչման աղբիւրը - , յօրինեց «Տաղ սիրոյ» երգը. «Նման էս դու կարմիր վարդի / Ատամներդ՝ շար մարգարտի»: Աշուղ Սեյադը, որ ուսու բանակի սպայ էր, ու բացի հայերէնէ եւ ուսերէնէ կը տիրապետէր թրքերէնին եւ պարսկերէնին, հիւսեց «Նազելի էդ մագերդ» երգը. «Նազելի, էդ մագերդ լուսոյ շափաղ չէ՛՝ ի՞նչ է բաս... / Ատամներդ միբվարի, լեզուդ դայմադ չէ՛՝ ի՞նչ է բաս»:

Հայկական տպագրութիւնը «ատամ» բառը առաջին անգամ տեսաւ Պոլսոյ մէջ 1868 թուականին հրատարակուած գիրքի մը վրայ. Յակոբ Պարոնեանի «Ատամնաբույժ

արեւելեան» կատակերգութիւնն էր ան: Այնուհետեւ լոյս տեսան այլ գիրքեր. «Կազմախօսութիւն, բնախօսութիւն եւ առողջապահութիւն ատամանց», Պոլիս, «Մեր ատամները եւ նրանց առողջապահութիւնը», Թիֆլիս, «Ատամների գիրքը մանուկների համար», Թեհրան, «Պահպանիր ատամդ», Ռոստով-Դոն:

20րդ դարուն Սիլվա Կապուտիկեանն էր, որ «ատամ» բառով հայ բանաստեղծին փորձեց քաջալերել որ հաւատարիմ մնայ իր արուեստին: Կապուտիկեանի պատգամը զսպուած մնալու, հպարտ ըլլալու, չվհատելու կոչ էր. «Սեղմի՛ր ատամդ, դու ամենքի մօտ / Բացբաց լալու իրաւունք չունես... / Դու՛ հայ բանաստեղծ, ի՛նչ էլ որ լինի, / Վերջին գիտունն էլ ընկնի յուսահատ. / Քո ժողովրդի յաւերժութեանը / Չհաւատալու իրաւունք չունես»:

- Բարեւ: Ի՞նչ է ձեր անունը:
 - Նորայր:
 - Գործողութեանն առաջ երեք ասեղ պէտք է:

Ու, կրկնուող տեսարան: Ատամնաբույժը կը մօտենայ, այժմ Նորայր դարձած հիւանդի լինդին թմրեցուցիչ ասեղը կիրարկելու նպատակով:

Յարգելի ընթերցող, լաւ պահպանեցէք ձեր ատամները, յանուն գեղեցկութեան եւ բարետեսիլ ծիծաղի: Այսօր յօդուածս կ'աւարտեմ Գուսան Աշոտի չքնաղ մէկ երգով, ուր ատամը կը շարունակէ փայլիլ որպէս գեղեցկութեան նշան.

Բերանդ աղբիւր, ատամդ գարդ է,
 Այտերդ մարմար, կարծես թէ վարդ է...
 Ոչ մի ծաղիկ, քո բուրմունքը չունի,
 Ոչ մի մայր քեզ պէս գոգալ չի ծնի:

Պոլսահայ Երգչուհի Սիպիլի Նոր Տեսախոլովակը՝ «Արորայի Աղօթքը»

Պոլսահայ սիրուած երգչուհի Սիպիլ, Երեւանի մէջ առաջին անգամ ըլլաով երաժշտասէր հասարակութեան հրամցուց իր նոր տեսահոլովակը որ կը կոչուի «Արորայի Աղօթքը»:

Սոյն տեսահոլովակը, անցեալ շաբաթավերջին Երեւանի շարժանկարի սրահներէն մէկուն մէջ ներկայացուցեալ հարիւրաւոր մշակութասէր հասարակութեան: Միեւնոյն ժամանակ ունկնդրուցեալ ետեւիկալ հարթակին վրայ:

Ըստ «Մարմարա» օրաթերթին «Իսկապէս արուեստի գործ մըն է ու մեծ հաւանականութեամբ ոսկեայ տառելով պիտի արձանագրուի Սիպիլի երաժշտական ասպարէզի տարեգրութեան վրայ»: Այս առիթով Սիպիլ Հայաստանցի

լրագրողներուն ըսաւ հետեւեալը. «Ես Թուրքիոյ մէջ ծնած եմ, չեմ կրնար խօսիլ քաղաքականութեան մասին, ուստի պէտք է երգեմ: Մեր նպատակը երգի միջոցով աշխարհին խաղաղութեան կոչ ուղղելն է: Այդ նպատակով գործածած ենք Ռուբէն Սեւակի «Թող արդարութիւնը գայ խաղաղութեամբ» տողերը: Մեր երկիրն այժմ ատոր կարիքն ունի: Մենք յոյսով պէտք է ոտքի կենանք, յոյսով ապրինք, քանի որ կեանքը լեցուն է անակնկալներով»:

Սիպիլի «Արորայի Աղօթքը» գեղեցիկ է, թէ որպէս յօրինում, թէ որպէս կատարում եւ թէ որպէս տեսահոլովակ: Բառերու ու երաժշտութեան հեղինակը՝ Յասմիկ Հախվերտեանն է:

Հարիւր Երեք Ամեակի Առթիւ Հայկական Լեգիոնի Արարայի Գրոհը ... Սեպտեմբեր 19, 1918

Պատիւ Մուսա լեռցի լեռնականներին, որոնք յաղթական կռուից եկած ընդ սուրը պատեան չորին, ասացին թշնամու դէմ իրենց կռիւը դեռ չի վերջացել, զինք՝ մեզ, տարք՝ կռուի այնտեղ որտեղ դուք տանուլ տուել ձեր կռիւը

Courtesy of Bedros Hergeghian /Dr. Vahram Shemmassian Collection

ՊՕՂՈՍ ԱՐՄԵՆԱԿ ԼԱԳԻՍԵԱՆ

Թրքական վարչապետարանի ընդհանուր տնօրէնիութիւնը երկու հազար չորս թուականին՝ «Հայ Ֆրանսական Յարաբերութիւնները Օսմանեան Պատմութեան Ընդմէջը» գրքի Գ. հատորն էր հրատարակել: Այդ գրքում հրատարակուել էին Օսմանեան ու ֆրանսերէն փաստաթղթեր՝ 1921-1922 տարիներին ֆրանսացիներին հետ հայերի գործակցութեան մասին: Այնտեղ յիշատակուել են ֆրանսական զօրքերի կողմից գրաւուած շրջաններում ապրող քաղաքացիների դէմ իբր Հայ գինուորների կողմից գործադրուած բռնարարքներ: Գրքի մէջ գետեղուած են նաեւ փաստաթղթեր, որտեղ վկայուած են, թէ Հայ գինուորներ յարձակած են Այնթապի, Ուրֆայի, Մարաշի եւ այլ բնակավայրերի մէջ բնակուող իսլամ բնակչութեան վրայ:

Ֆրանսական զօրքի մէջ ի՞նչ Հայ գինուորներ: Սուրիա, Կիլիկիա արշաւող ֆրանսական բանակի մէջ ոչ թէ Հայ գինուորներ, այլ՝ Հայկական լեգիոն, առանձին հրամանատարական կազմով հայերի զօրաբանակ: Ո՛չ, նրանք գինուորներ չէին, վրէժի ցատկով բռնկած լեգիոնական մարտիկներ էին, որոնք ցեղին սրտի ցաւի մորմոքը իրենց սրտերում, գէնք էին վերցրել թշնամուն զարկելու: Նրանց գերդաստանների տարեց այրեր, կանայք ու աղջիկներ, մանուկներ մահուան կարանները դարձել, թշնամու եաթաղանները պատուել էին նրանց լանջերը, մարել էին մանչերի նայուածքներում հրեշտակային խինդի ժպիտը, նրանց արեգակունք ակների լոյսի բոցերը, հողի մշակների հորովէլների երգերը: Լեգիոնական մարտիկների ստուար մի մասը դեռ նոր էին իրենց լեռների բարձունքներում յաղթական ճակատամարտեր մղել նրանց դէմ: Կռուի ու վրէժի արեւավառ տենչով, իրենց վահագնի յաղթանակի ու պատերազմի ոգու արեգակի հուրը սրտերում՝ գինուորի հագուստով գէնքին էին փարել, պիտի արշաւէին Կիլիկիա: Հայր ցանկացաւ նորէն քայլել իրենց անուշ Կիլիկիայի հողին, Հռոմկլայի կաթողիկոսանիստ տաճարում աղօթելու, ունկնդրելու իրենց վարդապետների արեգակի արդար լուսոյ շարականները:

Ռազմականներ էին խարսխել

հայկական ծովածոցի փոթորկաղծ ջրերում, դիմացն էր արեւի հրէթագի ճակատին ելած լեռան գագաթը, նրա կողերից ջրվէժով կանաչը հոսում էր ծովի կապոյտ ջրերին: Կռու էր այդ լեռներում, հայու ալեաբորբ հոգու «Դաւթի թուր կեծակին» զարկում թշնամուն: Մոլորակի բազում ազգեր պատերազմում էին, օ՞հ, այդ պատերազմում ողջակիզում էր արիական մի ցեղի սիրտը: Ռազմանաւերի տէրերը՝ պատերազմող ֆրանսիա, Անգլիա չյանդգնեցին այդ լեռներու ճակատել թշնամուն, ստիպեցին լեռնականներին մարել հրացանների որոտները, լքել իրենց լեռները, գնալ ո՞ւր եւ ի՞նչու:

Յիսուս երեք օրերի յաղթական մարտերից յետոյ՝ Եգիպտոս, Փորթ Սայիտ նաւահանգստի միւս ափին Լազարէտոս առողջապահական աւանի աւագուտներում էին, կանաչ հիւղակների փոխարէն ապաստանել ՀԲԼՄ-ի ջանքերով ձեռք բերուած վրաններում: Վրանաքաղաք էին այն անուանել, վրանդպրոցներ, վրան-եկեղեցիներ էին: Արեւի վարսերը այրում էին, իրենց լեռների լանջերի արեւը տաքուկ շոյում էր դէպի իրեն երկարած այգիների ծառերի թեւերը, ծիածան գոտի կապում նրա մէջքին, մտածում էին այդ արեւի իրենց երկրի արեւն էր: Խաղաղ էր այգտեղ, ո՛չ այգիներ, ո՛չ ցորեանի ծովեր, ոչ արօր ու մահկալ, ոչ այլձուկ լեռների կանաչ լանջեր, ոչ մանուշակի կապոյտ ծովեր, ո՛չ շանթերի կրակալոյսը գրկած Նար Մովինարի անձրեւ, ո՛չ պայթող աղբիւրների ջրերի հոնդիւն: Աշխարհի կռիւն էր դեռ մոլեգնում, իրենց սրտերում դեռ չէին մարել հայրենի լեռներում հրացանների պայթիւնների որոտների արձագանքը, իրենց դեռ չաւարտուած կռիւն էին տենչում, իրենց հոգիներում վրէժի բոցեղէն խարոյկն էր:

Վրանաքաղաքում աւագանին ժողով էր գումարել, ի թիւս այլ հարցերից, Գաբրիէլ Գազանճեանից, Մարտիրոս Պօյաճեանից ու Սերոբ Գազանճեանից բաղկացած պատուիրակութիւն մը ստեղծել էին: 1916 թուականին ներկայացել էին ֆրանսական գրահանաւի հրամանատար՝ Պրնտա Տ'Ագիրի-ին, նրան հաղորդել ֆրանսական բանակին գինուորագրուելու իրենց ցանկութեան մասին: Հրամանատարը խորհրդակցել էր ֆրանսա-

կան նաւատորմում ծառայող ծովային սպայ Տիրան Թէքէեանի հետ: Տիրան, որ ֆրանսական ռազմանաւերով Մուսա լեռցիների փրկութեան սատարողն եղել ու անձամբ ակնատեսը այդ կտրիճ լեռնականների բաջութեանը, գրահանաւի հրամանատարին թելադրել էր ընդառաջել նրանց ցանկութեանը:

Տիրան Թէքէեանի կողմից խմբագրուած զգայացուց դիմումնազիրը գրահանաւի հրամանատարը ուղարկել էր Ֆրանսա պետական նախարարին: Վրանաքաղաքի աւագուտների բացատրում Մուսա լեռցի երիտասարդները սկսել էին գինուորական մարզանքների ու գինավարժութեան փորձեր կատարել: Ֆրանսական կառավարութիւնը անսացել էր լեռնականների խնդրանքին, Փորթ Սայիտ ուղարկել զնդապատ Ռոմիիօին, յանձնարարել «Արեւելեան Լեգիոն» կազմելու հնարաւորութիւնը ուսումնասիրել: Այդպէս էին ցանկացել անուանել նոր զօրագունդը, սակայն յետագային համարեայ ամբողջութեամբ հայերով համալրուած լինելով այն վերանուանուել էր «Հայկական լեգիոն»:

Վրանաքաղաքի լեռնականների հոգիներում պատերազմի շեփորների հրավառութիւն էր, արեւը գրկած հրացանների սուկններից ժայթքած կրակը վրէժի ջահեր պիտի վառէր, պիտի կռիւ լինէր, պատերազմի էին գնում: Յեղի մարտիրոսացած հոգիների ստուերներն էին վրէժի կանչում: Լեգիոնին գինուորագրուել էին վեց հարիւր Մուսա լեռցի լեռնականներ, իրենց լեռան կռուի քաջութեան դափնեպսակին փառքի արեւալոյսնոր ծիածաններ պիտի շողային, որոնցից մէկն էլ Կապորալ դարձած հայրս՝ Արմենակ Պօղոս Լազիսեանն էր: Հայա նրանց պատուը գրելիս, ինչքան եմ նրանք քաջութեան սիրով արեւեցել, երեւակայութեանս լուսաճաճանչ շողերին բազմած՝ ես էլ գէնք գրկած նրանց հետ գրոհի գնացել, ափսոս, որ դեռեւս աստղերից իջած չեմ եղել, ես էլ հոգուս հուրի նետերը գարկէի թշնամու դէմքին: Իրենց բնաշխարհից պոկուած Եգիպտահայերի երեք հարիւր հայեր նաեւ գինուորագրուել էին Լեգիոնին: Թրքական բանակի զօրանոցներից, ճանապարհային տաժանակիր աշխատանքից ճողորմած հարիւրաւոր փախստականներ հասել վրանաքաղաք Հայու զօրագունդին գինուորագրուելու, գնալ գարկելու թշնամուն:

Հեռու երկրներ՝ Ամերիկա, ֆրանսա արձագանգել էին Հայկական լեգիոնի շեփորների ղողանչներին: Այնտեղ հանգրուանած Սեփաստացիներ, Արաբկիրցիներ, Խարբերդցիներ, Վանցիներ եւ իրենց նախնիների բնաշխարհի այլ աւաններից ու շէնքից արեւորդիներ՝ իրենց ցեղակիցների ցաւն իրենց սրտերում, ժամանում Փորթ Սայիտ, գինուորագրուելու նորաստեղծ զօրագունդին: Ամերիկայի հարիւրաւոր քեսապցիներ կարծես վազելով էին հասել Փորթ Սայիտ գինուորական համագգեստ հագնելու, գէնք վերցնելու: Մեքենէի, Տէր Զօրի ճանապարհներին մահուան երթի իրենց հայրենակիցների տառապանքի կանչների ցաւն իրենց սրտերում՝ կռուի պիտի գնային, պիտի սլանային թշնամու դիրքեր: Թշնամին մար-

տի դաշտում թող յանդգնէր մարել հայու ոգու կրակի բոցերը, ոչ թէ մանչերին, ալեհեր մարդկանց, կանանց կարաւաններին տանէին անպատներ: Ամերիկայից եկած 1200 կամաւորների շարքերով կային աստիճանաւոր գինուորականներ, ինչպէս՝ ձիւմ Չանգալեան, Ռուբէն Հէրեան, ձոն Շիշմանեան:

1915 թուականի Նոյեմբեր, 1916 թուականի Մարտ-Մայիս ամիսներին՝ Անգլիա-Լոնտոն, Անգլիական ու ֆրանսական արտաքին գործերի նախարարներ՝ Սաքս ու Փիքո, մասնակցութեամբ Նուպար Փաշայի ազգային պատուիրակութեան, երկարատեւ բանակցութիւնների ընթացքում սահմանել էին հարաւ արեւմտեան Ասիայի երկրների ազդեցութեան գոտիները: 1916 թուականի Մայիսի 16-ին կողմերի միջեւ կնքուել էր համաձայնագիր: Նրանով Անգլիային վերապահուել վերահսկողութիւն սահմանել Միջերկրական ծովի ու Յորդանան գետի միջեւ տարածութեան երկրների, իսկ ֆրանսային վերապահուել վերահսկողութիւն սահմանել թրքական նեղուցների ու Հայաստանի նկատմամբ: Ըստ համաձայնագրի, ֆրանսա ու Անգլիա իրաւասու պիտի լինէին որոշելու իրենց ազդեցութեան գոտիների երկրների պետական սահմանները: Սահմանուել էր Օսմանեան տիրապետութեան արաբական նահանգների կարգավիճակը, արաբական թերակղզիները առանձին: Անգլիայի վերահսկողութեան տարածքների առանձին երկրների կարգավիճակը որոշուել էր Յորդանանի բլուրներից մինչեւ ներկայ թուրքիայի (առանց Ալեքսանդրէթի գաւառի) սահմանները եղող երկրները՝ Պաղեստին, Յորդանան, Իրաք, իսկ ֆրանսային նաեւ «Լեւանդ» երկրներ՝ Լիբանան ու Սուրիա: Օսմանեան կայսրութեան տարածքի անուղակի բաժանումն էր այն: Հայկական պատուիրակութեան հետ կողմերի միջեւ կայացած համաձայնութեամբ վաւերացուել էր Հայկական լեգիոնի կազմութիւնը, ֆրանսայի կողմից Կիլիկեան գրաւելուց յետոյ, նրա հովանաւորութեամբ այնտեղ հիմնադրուէր ինքնավար Հայաստանի իշխանութիւն: Լեգիոնը իրաւասու էր պատերազմել միայն թուրքիայի դէմ, այն նուաճուելուց յետոյ դառնար ինքնավար Կիլիկիայի պետական զօրաբանակի հիմքը::

Ջինուորագրուած Հայ արեւորդիներին տարել էին Կիպրոս կղզու Մոնարկա վայրը: Լեգիոնական Արմենակ Պօղոս Լազիսեան հայրս պատմում, իրենց տարել ֆրանսական ծագումով, Լուսինեան տոհմից Կիլիկիայի Լեւոն VI թագաւորի բերդի տարածք: Մարգուտների ատեն ֆրանսական սպան դիմելով նրանց ասել՝ այս ամբողջում, Կիլիկիայի Լեւոն թագաւորի սիրանքների արձագանգներն են թեւաճում, ձեր նախնիների ոգու հուրը սրտերում, պատրաստուէք գէնքով մուտք գործելու թագաւորանիստ Սիւ քաղաքի ամրոց:

Ամրացել էին լեգիոնականները, տիրապետում նոր գէնքերին: Նրանց տարել էին Պաղեստին, իրամատաւորուել Երուսաղէմից 50 կ.մ. հիւսիսի Արարայի (Նաբլուս) բարձունքի դիմաց: Արարայի բարձունքում դիրքաւորուած էր օս-

Հայկական Լեգիոնի Արարայի Գրոհը

մանեան «Յիլտրիմ-Yildrim» բանակը՝ հրամանատարութեամբ Գերման նշանաւոր զօրավար՝ Otto Liman Von Sanders-ի, բաղկացած թուրք-գերման զինուորներէր, ճակատի հրանատարն էր Աթա թուրք: Էն-վեր ու գերմանական զօրավարը յոխորտացել էին, իրենց դիրքերը անառիկ ու անընկճելի էին: Իրապէս այն խիստ ամրացուած էր, ֆրանս-անգլիական զօրախումբի մի քանի գրոհները անզօր եղել այն նուաճելու: Ահա այդ ամրոցը խորտակելու առաջադրանքը վստահել էին Հայ Լեգիոնականներին

1918 թուականի Սեպտեմբերի 19-ի առաւօտը, արեգակը իր արդար լոյսի շողերի վարսերով ցօղում խրամատները, որոտում էին թնդանօթները, ծխում էր Արարայի բարձունքը, ֆրանսացի սպայ Ռոմիլիօն, ատրճանակը վեր պարզած կրակում էր, «Առաջ» կանչի հետ Լեգիոնական մարտիկները խրամատներից դուրս թռել: Գրոհ... Թէ՛ արեգակի շողերին բազմած՝ սլացել դէպի հանդիպակաց բարձունքները: Հրացաններից կրակ ժայթքում, արեւին թիկնած սուխները իրենց կրակալոյս ներտերն էին տեղում թշնամու դիրքերին: Գրոհում էին քաջացած Լեգիոնականները, Նեմեսիս Դիցուհին՝ վրէժի ոգու հուր ծոռում նրանց սրտերին: Անդադրում շարունակում էին իրենց գրոհը դէպի բարձունքի խրամատներ, թշնամին անզօր եղել մարելու արեւի աստուած Միհրի հետ Հայ զինուորի դէպի բարձունք գրոհը, իզուր էր թշնամու գէնքերի գնդակների տեղատարափով կասեցնելու այն: Գերման հրամանատարը ասել էր, որ նման գրոհողները միայն հայերը կարող էին լինել: Արարայի երկնքում կռուներ իր երամներ անցնում, Լեգիոնական մարտիկներ անապատներ քայլող հայերի մնացորդացին խապրիկ ճամբում, որ այդ լեռներում նրանց ցաւի վրէժն էին լուծում թշնամուց, իրենց «յաղթանակ» կանչերը գնում ցեղի հաւերժութեան համար մարտիրոսացած արեւորդիներին հոգիներին որպէս աղօթք ու սիրտփանք:

Արեգակը դեռ իր կարմիր պատմութեանը չփռած Լեգիոնականների զարկերի կրակով շառագունած Արարայի բարձունքների թշնամու խրամատների վրայ, Լեգիոնականների վաշտերը թշնամու առաջին խրամատներում էին, արեւի կրակը փունջ-փունջ նետում ձեռքերը վեր պարզած թշնամու վրայ: Ես եւ դու արի ընթերցող արեւորդի, եթէ այդ կռուի գիւնուորները լինէինք, յաղթանակի լոյսով արբեցած մեր հրավառ սրտերը չէինք նետի թշնամու վրայ: Ով կարող էր փախչում էր, վարսերը ճակատներին իջած Լեգիոնականները վիրաւոր կորիւնների նման գնում փակում նրանց փախուստի ուղիները: Ահա այդպէս կը լինէր կռիւը, մարտում զարկին թշնամու զինուորին, մարեցին շատերի լոյսը, քէսապցի Քերոբը խոյացել էր գերման սպայի վրայ, խեղդամահ արել նրան, նա ինչ էր փնտրում այս լեռներում եւ ինչու գիւնակցել նրանց: Կռում զարնուել էին 23 Լեգիոնականներ, որոնցից Մարգրիտ Տլիկեան ու Միսաթ Թասալքեան Մուսա լեռցիներ, վիրաւորուել էին 76 մարտիկներ: Վրէժի լոյսին թագմած գնդակները զար-

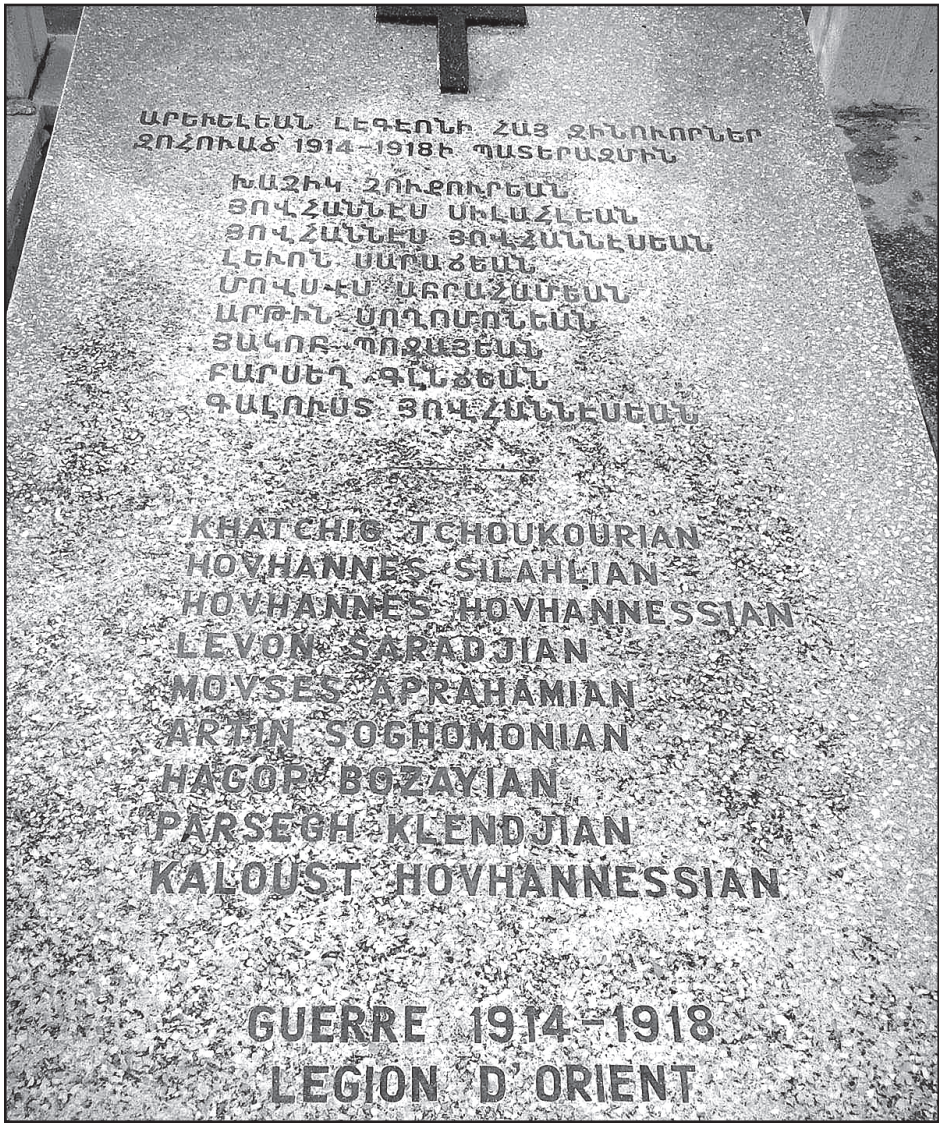
կել էին հազար ու անլի թուրքի, գերեվարել էին հազարների, որոնք գլխիկոր անցել Լեգիոնականների խաչաձեւուած հրացանների սուխների տակից:

Հայկական Լեգիոնի Արարայի ճակատամարտի յաղթանակը մեծապէս նպաստել թուրքական ռազմաճակատի քայքայման եւ դաշնակիցների ընդհանուր յաջողութեանը: Նրա դերը այդ ճակատամարտում այնքան նշանակելի էր, որ զարնուած Լեգիոնականների թաղմանը մասնակցել էր ռազմաճակատի ընդհանուր հրամանատար՝ Անգլիացի զօրավար Ալէմպին, որը բոցաշունչ մահախօսականից լետոյ համբուրել զարնուածների ճակատները, յայտարարել՝ «Անգլիական 200 հազար բանակի փոխարէն՝ իմ հրամանատարութեան տակ դնէին 20 հազար Հայ զինուորներ, միջին արեւելքը կը գրաւէի»:

Թուրքի նախագահ Տէմիթը, Յորդանան կատարած կառավարական այցելութեան ատեն՝ խնդրել էր Պաղեստինի Նապլուս քաղաք այցելել, նրա մօտակալքում թաղուած թուրք զինուորների շիրիմներին յարգանքի տուրք մատուցելու: Հայկական մամուլը այն հաղորդելու ատեն, չէր չիշատակել, թէ այդ ինչ շիրիմների այցելութեան մասին էր լրատուութիւնը, որպէսզի հայեր տեղեկանային Նապլուս-Արարայի բարձունքներին մղուած ճակատամարտում Հայ Լեգիոնական կամաւորների վրէժի նետերով խոցուած թուրք զինուորների շիրիմներին մասին էր, այն Հայոց պատմութեան չիշատակութեան արժանի բազում հերոսամարտերից մէկն էր, իրենց ցեղի եղեւնի տարիներին Արարայում ու Մարտարապատում թուրքի դէմ մղուած կռոււմ յաղթանակի լոյսի շեփոք էր:

Իսկ ո՞վ էր Տիրան Թէքէեանը: Նա զարմիկն էր Հայ քնարերգութեան ամենապայծառ աստղերից մէկի՝ Վահան Թէքէեանի զարմիկն էր: Տիրան ծնուած էր 1887 թուականին, Ֆրանսա, Մարսէյլ քաղաքում, Կեսարացի ծնողների զաւակ: Ուսանել էր Վենետիկի Միլիթարեանների մօտ: Ուսանել ու աւարտել Մարսէյլի համալսարանի գրականութեան, իրաւաբանութեան բաժինների ուսումնառութեան դասընթացները: Առաջին Համաշխարհային պատերազմում ծառայել ֆրանսական նաւատորմի ղեկավար Սաբարգիւսի «քոմիսէր»: Ծառայութեան ուղարկուել «Տեսէքս» զբոսանաւ: Միջերկրական ծովի առափնեայ պարեկութեան համար այն նաւարկել էր Հայոց ծովածոցի խռովայն ջրերում: Այդտեղ էր, որ նախախնամութիւնը պարգեւել իր ցեղի կանչով բաբախող սիրտը ալեկոծուելու Հայու ծիւնների ոգիով, նպաստելու Մոսա լեռան մարտիկների ու նրանց ընտանիքների փրկութեանը:

Տիրանի սիրտը ամուր շաղախուել էր Մուսա լեռցիների, նրանց հերոսամարտի ու Հայկական Լեգիոնի քաջերի պատմութեամբ: Ծովային սպայ Տիրանը, իր ծառայած զբահանաւի կամրջակից դիտել ծովափի քարափի բարձունքին խոյացած՝ Նազովրեցու արեամբ բոցավառ կարմիր խաչով ու իրենց ազատութեան կռուի սպիտակ լոյսով ծփացող դրօշակները: Լեռնականների պատուիրակները կանգնել էին Հայ ծոնվային սպայի դիմաց, սրտերն իրենց սրտփել էին ցեղի կանչի զարկե-

րով: Իր ջանքերով նպաստել նրանց փրկութեանը, փրկութեան հովիտում հանդիպել լեռան կռուի քաջերից՝ Եսայի Եաղուպեանի հետ: Եգիպտոսում՝ Հայկական Լեգիոնի ստեղծման թելադրողը ու մասնակիցը պիտի լինէր:

Հայկական Լեգիոնի մարտիկները ֆրանսական զօրախմբի հետ արշաւում դէպի Կիլիկիա, գէնքով բացելու նրա դռները, ողջոյնելու իրենց նախնիների թագաւորութեան աշխարհը, վերջապէս տեսնելու իրենց Կիլիկիան, ողջագուրուելու իրենց դիմաւորող ազնուազարմ թագաւորների ստուերների հետ: Իրականացրել երկու հարիւր չիսուն կիլոմետր յաղթարշաւ:

1918 թուականի Հոկտեմբեր ամսին Հայկական Լեգիոնի ջոկատները մուտք էին գործում Կիլիկիա, հայերի խոնջանքի, արարման, երգի, աղօթքի շունչով սրբացած հող: Մարտից եկած քաջեր, վճուել էին լինելու Հայկական պետութեան բանակի կորիզը: Հայրենագրկուած հայեր վերդառնում էին իրենց շէներ, նորոգում իրենց տներ, այգիներ ու հանդեր, պատրաստում զարնանմուտի զարթօնքին: Լեգիոնի գնդապետ Պրէմոն ներկայանում որպէս Կիլիկիայի կառավարիչ, առժամեայ կառավարելու երկիրը, ապա իշխանութիւնը յանձնէր հայերին: Լեգիոնը մարտերով գնում երկրի աւաններ ու շէներ: Ով երեւակայութեան թուիչք ունէր գոցում աչքերը, սաւառնում երկինք, այնտեղ հանդիպում՝ Ֆրանսայի իր մատուռից երկիր հասած Լուսինեան Լեւոն վեցերորդ թագաւորին, գրկէր նրան, երկնքից աստղեր պոկէր, զարդարէր նրա ճակատը: Արարայի բարձունքի երկնքում ճախրող կռուներ իրենց երթին հասել Կիլիկիայի կապույտ երկինք, երգով տողանցել նրա երկնամարում, ուրախ խապրիկներ պիտի տան էին պանտալոնացած հայերին, որ նորէն իրենց երկրի շէների ծխաններից սպիտակ ծոնի է բարձրանում, դաշտերում ծիածանի լոյս է, մաճկանների հորովէլները երգեր:

Ռազմի դաշտում պարտուած թուրքիային՝ այդ հիւանդ հոգիով բարբարոս պետութիւնը սիրաշահելու համար, Ֆրանսայի ու Անգլիայի միջեւ պայքար էր: Լեգիոնի քաջեր, հայեր միայն մի քանի տարիներ իրենց յաղթանակի սիրով հրճուեցան: Ֆրանսական նոյն սպաները, ահանատեպը հայերի Լեգիոնի սխրանքին, կամաչական վերաբերմունքի ենթարկեցին կամաւորականներին: Ֆրանսացի պետական այրեր, զինուորականներ տեղեակ չէին, որ այդ երկրում թագաւորել էր իրենց տոհմից Լուսինեան Լեւոնը, որ նա հանգչում է իրենց հողում, եւ ինչո՞ւ նոյն Կիլիկիայում չլիեականգնուէր նրա իշխանութիւնը: Ինչքան հօգը էին իրենց շահերը, որ թշնամուն գիչեցին այն, որ գէնքի ուժով էին նուաճել: Մոռացա՞ն, որ իրենց կնքած գրաւոր համաձայնագրով խոստացուել էր յաղթանակից լետոյ Կիլիկիայում հաստատել Ֆրանսական հովանաւորութեամբ անկախ իշխանութիւնը: Ֆրանսական կառավարութիւնը թուրքերի հետ 1920 թուականի Օդոստոսի տասին կնքած դաշնագրով որոշել էին հայկական արեւիկան արեան մաքառումներով շաղաղուած Կիլիկիան յանձնել քեմալական ոճրագործ թուրքիային:

Չանսացին իրենց երկրի իմաստուն գաւակների ու իրենց դաշնակից հայերի կոչերին: Վար իջաւ ֆրանսական յաղթական դրօշի փառքի պատիւը, մարդկային վեհ գաղափարների պաշտամունքը: Ֆրանսական զինուորական հրամանատարութիւնը սկսել զօրացրել Հայկական Լեգիոնի մարտիկներին: Զգաստացել էին իրենց ոստաններ վերադարձած հայերը, այլեւս ոչ կարաւաններին, գէնք վերցրել կռիւ տալու թշնամի թուրքին: Հնչակեան, Դաշնակցական, Ռամկավար, Վերակազմեալ կուսակցութիւններ գլխաւորել պաշտպանական մարտեր, զարկին թշնամուն, զարկուեցին, սակայն ասացին ոչ կարաւաններին: Ինքնապաշտպանական կռիւ-

Արտակ Բեգլարեանը

Շարունակուած էջ 14-էն

տարի Պետրոսեան ճամբարը սպասարկած է շուրջ 800 մանուկներու:

2016ի եւ 2020ի ատրպէյճանական յարձակումներու ընթացքին ճամբարին մէջ պատասպարուած էին սահմանաչին շրջաններէ ընտանիքներ: «Պետրոսեան ընտանիքը միշտ զգացած է, որ մեր Քրիստոնէական պարտականութիւնն է օգնել հայերու՝ հասնելու զաղորդութեան» ըսած է ԼինտաՔէյճի զարմիրը եւ Աւետարանչականի վարչական Խորհուրդի անդամ Պրայըն Պետրոսեանը: «Մենք կը ցաւինք ճամբարին եւ Շուշեցիներուն համար: Բայց յոյս ունինք եւ կ'աղօթենք, որ Պետրոսեան ճամբարը պիտի վերադառնայ»:

ԼինտաՔէյ Ապտուլեանը 25 տարիներէ աւելի ներգրաւուած է Աւետարանչականի աշխատանքներուն մէջ որպէս անդամ Որբերու եւ Մանուկներու Խնամակալութեան Յանձնաժողովին: «Երբ Աւետարանչականի միջոցով քու ժամանակը եւ տաղանդը կը յատկացնես, կարեւոր է թէ որքա՞ն կու տաս կամ կը ստանաս, այլ դուն ի՞նչ կ'ըլլաս: Ես դարձա՞մ մարդասէր՝ նուիրուած Հայ Քրիստոնէական գործերու: Ես շարունակեցի իմ ներգրաւուածութիւնը Աւետարանչականին, քանի որ տեսայ փոփոխութիւն երեխաներուն մէջ, որոնց մենք կը ծառայենք» կ'ըսէ Տիկին Ապտուլեան:

Աւետարանչականի Գործադիր Տնօրէն Զաւէն Խանճեան խօսելով հայ ժողովուրդի ներկայ տառապանքներուն մասին, անդրադարձաւ իր վերջին այցին այդ շրջանները: «Տեսայ թէ ինչ ազդեցութիւն ունի Աւետարանչականը մարդոց կեանքին վրայ: Իւրաքանչիւր կեանքի վրայ: Չորս շաբթուայ խոսովայ յոյզ ճամբորդութենէ վերադարձիս դիմադրաւեցի այն հարցումը թէ ի՞նչ տարի եւ ի՞նչ բերի: Երկար չտեւեց պատասխանս խտացել երկու պարզ բառերու մէջ. - Տարի ՅՈՅՍ եւ բերի ՆԵՐՇՆՉՈՒՄ: ՅՈՅ-

Սը յուսահատութեան եւ ընկճուածութեան դեղատոմսն է, այլի կաթիլ՝ աղօտած տեսողութեան եւ վերականգման եւ վերակենդանացման կախարդական բանալին»:

Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութեան 102րդ Տարեժողովը եւ անոր յարակից գործունէութիւնները այս տարի տեղի պիտի ունենան Ֆրէզնոյի Հայ Աւետարանական Պանդխտաց Եկեղեցիին մէջ, Հոկտեմբեր 21-24 օրերուն, առցանց միանալու տարբերակով: Արձանագրութեան եւ յաւելեալ տեղեկութիւններու համար կրնաք այցելել Աւետարանչականի կայքէջը www.amaa.org

Աւետարանչականի 102րդ Տարեժողովի ձաշկերոյթը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Հոկտ. 23-ին □ Երեկոցեան ժամը 6:30 Կիւրասի-րութիւն եւ ժամը 7:00-ին ընթրիք, Ֆրէզնոյի Առաջին Հայ Երիցական Եկեղեցիի դահլիճին մէջ 430 S. First Street, Fresno, CA 93702: Տոմսերը 50 Ամերիկեան տոլար են՝ ձաշկերոյթի հովանաւորութեան տարբեր մակարդակներով: Տոմսերու համար կրնաք դիմել Աւետարանչականի կեդրոնատեղին AMAA, 31 W. Century Road, Paramus, NJ 07652 հասցէով: Կրնաք նաեւ ձեր տեղերը ապահովել այցելելով Աւետարանչականի կայքէջը www.amaa.org

Հիմնադրուած 1918-ին որպէս Քրիստոնէական կազմակերպութիւն, Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութիւնը իր ծառայութիւնը կը մատուցանէ բոլոր անոնց՝ որոնք օգնութեան կարիք ունին՝ առանց խտրութեան: Աւետարանչականը իր այս համաշխարհային առաքելութիւնը կ'իրականացնէ պահպանելով շարք մը կրթական, աւետարանչական եւ ընկերային ծառայութիւններ աշխարհացրիւ 24 երկիրներու մէջ՝ ներառեալ Հայաստան եւ Արցախ: Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համար կրնաք այցելել Ընկերակցութեան կայքէջը www.amaa.org.

Հայկական Լեզունի Արարայի Գրոհը

Շարունակուած էջ 17-էն

ներ մղեցին՝ Մարաշի, Հաճընի, Ուրֆայի, Ատանայի, Այնթապի, Զէյթունի, Ֆրնտըճաղի, Տէօրթ Եօլի, Մերսինի ու այլ բնակավայրերի գինուած հայեր, նրանց կուռին նաեւ մասնակցում Հայկական լեզունի կամաւորական մարտիկներ:

Ահա այդպէս, եթէ իրենց շէներում կուռ տային թուրքին, չէին մարտիրոսանայ, «Արեւմտեան Հայաստան»ը նորէն լիք կը լինէր հայերով: Ֆրանսացի գինուորը չմասնակցեց հայերի պաշտպանական մարտերին, նոյնիսկ արգելել լեզունականներին մասնակցելու հայերու կուռին: Կիլիկիայի նուաճման ու պաշտպանական կուռներին զարնուել էին Մուսա լեռցի քաջազուն լեզունականներ՝ Յակոբ Կրպոեանը, Խաչեր Փանոսեանը եւ Մոսա լեռան կուռի քաջերից՝ Պետրոս Տըմլաքեանը: Այդ նա էր, բաց ծովում խարսխած «Կիլիկի» գրահանաւի հրամանատար Պրիստինի պահանջով, նաև բարձրացել՝ Ֆրանսերէն լեզունով տեղեկութիւններ հաղորդել լեռան մարտերի ու թշնամու գորքի տեղաշարժերի մասին, իր պահանջով գրահանաւից ուժբահարել էին Քէպուսի գիւղի եկեղեցին, ու այնտեղ ճամբար դրած թրքական գորքը: Պետրոսն էր եղել վեց «Գունտախիլ» հրացանակիրներից մէկը, ուզումնաւի հրամանատարը նրան ու Եսայի Եաղուպեանին արտօնել յետագայում այդ գէնքերը կրելու: Եաղուպեանի գէնքի առանձին կազմածները՝ Ակինաբոյժ ձէպէճեանի անձնական ջանքերի շնորհիւ փոխադրուել Հայաստան, այն ամբողջացնելով յանձնուէր Հայաստանի Պետական թանգարան: Ի միջի այլոց, լեռան կուռի բոլոր գէնքերը վերցրել էին կուռողներից յետագային ի պահ դրուել Մարսէյլ քաղաքի թանգարան: Ըստ Կապորալ Արմենակ Պօղոս Լազիսեանի պատմածի Տըմլաքեան Կիլիկիեայի նուաճման կուռում իր կողքին ճակատին զարնուել թուրքի զնդակից:

Հայկական Լեզունի Կիլիկիա մուտքը, ինքնավար իշխանութեան վերականգման յոյսը խանդավառ հրավառութիւն էր ստեղծել: Կարծում էին Հայոց երկնակամարում նորէն կապոյտ լոյս էր բռնկելու, արեգակի արծաթափայլ նոր արշալոյս էր ծագելու երկրում: Դաշնակիցները Սեւրում պատուել էին թուրքի քարտէսը, նրանց իսկ ստորագրութեամբ համաձայնել վերադարձնել հայերին, յոյներին, արաբներին այն, ինչ որ գաւթել էին նրանցից: Դաշնակից տէրութիւններին կատարուած իրողութեան իրազեկ պահելու նպատակով Կիլիկիայի հայերը ու միւս քրիստոնեայ համայնքները հանրագրութիւն էին Փարիզ ուղարկել, որ Կիլիկիայում ստեղծուած է անկախ պետութիւն, Պօղոս Նուպար Փաշայի գործողած պատուիրակ Միհրան Տամատեանի վարչապետութեամբ կազմուել երեք կուռակցութիւնների համաձայնողական կառավարութիւն: Նոյն ինքն՝ Գնդապետ Պրեմոն յայտարարած եղել, որ իրենց հովանաւորութեամբ Կիլիկիայում անկախ պետութիւն պիտի հռչակուէր, նոյն օրը սուլիաւոր Ալիբի-ցի գինուորների ուղեկցութեամբ փութացել Ատանա, սպառնազին դուրս հրաւիրել մի օրեայ կառավարութեան անդամներին, այդ լինելով՝ արարմունք էր ...:

Հայոց պատմութեան մատեանում շանթի լոյսի փայլատակում, աստղերին սլացող հրթիռի հրավարութիւն եղաւ Կիլիկիայում անկախ իշխանութեան հռչակումը: Այն մնաց լոյսի, յոյսի շող, հայերի հոգիներում լոյսի հրացուք, այդ նոր երջանկութեան արեւը ասուպի նման շիջաւ... Ֆրանսան մարեց այդ նոր ծագող արեւը, իրենց նախնիների ժառանգների լոյսը նաեւ պիտի վառուէր այդ երկրի պալատին ծածանուող դրօշին, Լուսինեան տոհմի ժառանգներ դեռ ապրում են իրնց մայր հայրենիք Ֆրանսա, ուր են նրանք, ինչու չեն պատուում իրենց լուռութեան քօղը:

ՄԱՍԻՍ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՏՐՕՆ

Yes, I wish to subscribe to Massis Weekly
 Enclosed a check for (one year)
 * \$50,00 * \$100,00 (first class) for USA
 \$ 125,00 (Air Mail) for Canada.
 \$ 250,00 (Air Mail) Overseas.

Name: -----
 Address: -----
 City: ----- State:----- Zip Code:-----
 Country: -----
 Tel:-----
 Email:-----

ՄԵՆՔ ԿԱՊԱՀՈՎԱԳՐԵՆՔ ՁԵՐ ԱՊԱԳԱՆ, ՈՐՊԵՏՁԻ ԴՈՒՔ ԿԵՆՏՐՈՆԱՆԱՔ ՆԵՐԿԱԻ ՎՐԱ

RESIDENT INSURANCE PRODUCER
 Accident and Health Agent,
 Casualty Broker-Agent, Life-Only Agent, Property Broker-Agent

209 E. Alameda Ave., Suite 204
 Burbank, CA 91502

WE INSURE YOUR FUTURE, SO YOU CAN FOCUS ON THE PRESENT

KARAPET S. DEMIRCHYAN CA LICENSE: 0C74479
 demkarsinc@sbcglobal.net (818) 913-2414

Նապոլին Մեծ Հաշուով Յաղթեց Ուդինեզեին Ու Գլխավորեց Մրցաշարային Աղիւսակը

Ա Սերիայի 4-րդ խաղաշրջանին «Նապոլին» հիւրընկալուած էր «Ուդինեզեին» ու 4 անպատասխան գնդակ ուղարկեց անոնց դարպասը: 24-րդ վայրկեանին հանդիպման հաշիւը բացաւ Օսիմէնը, 11 վայրկեան անց Ռահմանին կրկնապատկեց այն: Երկրորդ կէսի սկզբնաշրջանին՝ 52-րդ վայրկեանին, իր անուան դիմաց կոլ կատարեց Կուլիբալին, իսկ հիմնական ժամանակի աւարտէն 6 վայրկեան առաջ Լօզանոն դրաւ հանդիպման վերջակէտը: «Նապոլին» 4 խաղերու ընթացքին վաստակած 12 միւստորով կը գլխավորէ Ա Սերիայի մրցաշարային աղիւսակը, «Ուդինեզեին» 7 միւստորով 7-րդ տեղը կը գրաւէ:

«Ռոմա»-ն Զիջեց «Վերոնա»-ին. Մխիթարեանը Դուրս Եկաւ Փոխարինման

Իտալիայի ֆուտպոլի առաջնութեան 4-րդ խաղաշրջանին «Ռոմա»-ն հիւրընկալուեցաւ «Վերոնա»-ին: Մայրաքաղաքային խումբը թէպէտ առաջինը բացաւ հանդիպման հաշիւը 36-րդ վայրկեանին, սակայն երկրորդ կէսին երեք գնդակ ընդունեց սեփական դարպասը: «Վերոնա»-ն, որը Սերիա Ա-ի մրցաշարային աղիւսակի յետնապահներէն է՝ առաւելութեան հասաւ 3:2 հաշուով:

Հայաստանի ֆուտպոլի ազգային խումբի աւագ Հենրիխ Մխիթարեանը «Ռոմա»-ի մեկնարկային կազմին մէջ չէր, սակայն փոխարինման դուրս եկաւ 65-րդ վայրկեանին: Այս պարտութենէն յետոյ «Ռոմա»-ն մրցաշարային աղիւսակին գիշեց դիրքը եւ միայն 4-րդն է: Ժողջ Մոուրիչիոյի խումբը ունի 9 միւստոր: Առաջատարը 10 միւստորով «Ինտեր»-ն է:

Հոլանդը Հերթական Սքանչելի Ցուցանիշն Կատարած Է

Գերմանիայի ֆուտպոլի առաջնութեան 5-րդ խաղաշրջանին Դորտմունդի «Բորուսիա»-ն գոլառատ խաղին յաղթեց «Եունիոն Պեուլին»-ին: Դորտմունդի մէջ կայացած խաղի ընթացքին «մեղունները» 4 գնդակ ուղարկեց մրցակիցի դարպասը՝ սեփականն ընդունելով միայն երկուքը: «Բորուսիա»-ի կազմին մէջ դուբլի հեղինակ դարձաւ էրլինգ Հերալդը, մէկ կոլ ալ խփեց Ռաֆայել Գերեյրուն, «Եունիոն Պեուլին»-ի կազմին մէջ դուբլի հեղինակ դարձաւ Մարվին Ֆրիդրիխը:

Այս յաղթանակէն յետոյ Դորտմունդի «Բորուսիա»-ն Բունդեսլիգայի մրցաշարային աղիւսակին մէջ երկրորդն է: Գերմանական ակումբ տեղափոխուելի ի վեր նորվեգացի Հերալդը անցկացրած է 67 հանդիպում, որոնց ընթացքին խփած է 68 կոլ եւ կատարած է 19 արդիւնաւէտ փոխանցում: 21-ամեայ կոլահարը «մեղուններու» կազմին մէջ միջինը մէկ խաղի ընթացքին կատարած է 1,3 արդիւնաւէտ գործողութիւն: Այս մրցաշրջանին Հոլանդը «Բորուսիայի» եւ Նորվեգիայի հաւաքականի կազմին մէջ մասնակցած է եօթ հանդիպման եւ այդ խաղերէն ոչ մէկուն ընթացքին խաղադաշտը չէ լքած՝ առանց կոլ խփելու:

«Չելսի»-ին Հիւրընկալուելով Յաղթեց «Տոտենհեմ»-ին 3-0

Անգլիայի ֆուտպոլի առաջնութեան 5-րդ տուրիշրջանակներուն «Տոտենհեմ»-ն ընդունեց «Չելսի»-ին: Լոնտոնեան երկու ակումբները պայքարում այս անգամ յաղթեցին «ազնուականները»: «Չելսի»-ին 3 անպատասխան գնդակ ուղարկեց «Տոտենհեմ»-ի դարպասը: «Կապոյտներու» կազմում աչքի ընկան Տիագո Սիլվան, Նգոլո Կանտեն եւ Անտոնիո Ռյուդրիգերը: Այս խաղաշրջանէն յետոյ «Չելսի»-ին առաջատարներու շարքին մէջ է եւ ունի 13 միւստոր: Նոյնքան միւստոր ունին «Մանչեսթեր Յունայթեդ»-ը եւ «Լիվերպոլ»-ը: «Տոտենհեմ»-ը միայն 7-րդն է:

«Մանչեսթեր Եունայթետ»-ը Յաղթանակ Կորդեց Վերջին Վայրկեանին Խփած Կոլի Հնորիի

Անգլիայի ֆուտպոլի առաջնութեան 5-րդ խաղաշրջանին «Մանչեսթեր Եունայթետ»-ը հիւրընկալուած էր «Վեստ Հեմ»-ին: Առաջին կէսին խումբերը փոխանակուեցան մէկական գնդակով: «Վեստ Հեմ»-ից աչքի ընկաւ Բերնհամը, իսկ «Կարմիր սատանաներից»՝ Կրիշտիանու Ռոնալդուն: «Մանչեսթեր Եունայթետ»-ին յաջողեցաւ յաղթանակ կորզել միայն հանդիպման վերջին վայրկեանին: Կոլի հեղինակ դարձաւ Լինդարդը: Այս յաղթանակէն յետոյ «Մանչեսթեր Եունայթետ»-ը Պրեմիեր լիգայի մրցաշարային աղիւսակի առաջատարներէն է 13 միւստորով: Նոյնքան միւստոր ունի նաեւ «Լիվերպոլ»-ը:

Ռեալը 10 Խաղ Անընդմէջ Զի Պարտուի. Անցելոտի Խումբը Պրիմերայի Առաջատարն Է

Սպանիայի առաջնութեան 5-րդ խաղաշրջանին «Ռեալը» կամային յաղթանակ տարած է «Վալենսիայի» նկատմամբ (2-1): Մադրիդեան ակումբի՝ առանց պարտութիւններու շարքն այս կերպ հասած է 10 խաղի: Նախորդ մրցաշրջանի վերջաւորութեան սպանական խումբը Զինեդին Զիդանի գլխավորութեամբ չէ պարտուած 4 խաղի ընթացքին անընդմէջ, իսկ ընթացիկ մրցաշրջանին՝ Կառլօ Անչելոտիի հետ, 6 խաղի ընթացքին անընդմէջ: Մադրիդեան ակումբը 13 միւստոր է վաստակել ու այս պահին կը գլխավորէ Պրիմերայի մրցաշարային աղիւսակը: Մօտ ժամանակներս միայն «Պարսելոնան» կրնայ միւստորներով հաւասարուել Կառլօ Անչելոտիի խումբը. կատարուեցին 7 միւստոր ունին ու երկու խաղ պակաս են անցուցած է:

ՊՍՅ-ն Վերջին Վայրկեանին Խփեց Յաղթական Կոլը

Ֆրանսական Լիգա-1-ի 6-րդ խաղաշրջանին ՊՍՅ-ն սեփական յարկի տակ 2:1 հաշուով յաղթեց Լիոնին: Առաջինը կոլի հեղինակ դարձան հիւրերը: Հաշիւը բացաւ Պակետան: ՊՍՅ-ի կազմին մէջ պատասխան կոլը խփեց Նեյմարը: Փարիզեան խումբը յաղթական կոլը խփեց 92-րդ վայրկեանին: Կոլի հեղինակ դարձաւ Իկարդին: Այս յաղթանակէն յետոյ ՊՍՅ-ն 18 միւստորով կը գլխավորէ մրցաշարային աղիւսակը: 76-րդ վայրկեանին Լիոնել Մեսսին փոխարէն խաղադաշտ մտաւ Աշրաֆ Հակիմին, իսկ Մեսսին հեռացաւ խաղադաշտէն՝ ջցանկանալով սեղմել խումբի մարզչի ձեռքը:

Գրաւուած Օր

«Մասիս» Շաբաթաթերթի նախաձեռնութեամբ յառաջիկայ Նոյեմբերի 18ին, 2021, տեղի պիտի ունենայ Տօթթ. Արշակ Գազանճեանի «Մեր Դիտանկիւնէն, Ազգային Մտորումներ, Կեցուածքներ» գիրքի շնորհանդէսը: Կը խնդրուի չի խաչաձեւել:

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ԾՆՈՂՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ՝ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Շնորհակալութիւն այս համաճարակին
ամբողջ տելողութեան դաստիարակներուն
հետ գործակցելնուդ համար

Շնորհակալութիւն՝ ձեր նուիրումին եւ
ուսումը նախապատուութիւն
դարձնելուն մէջ մեզի հետ
աշխատելնուդ համար

Երբ դպրոցական նոր տարեշրջանը կը սկսի,
դաստիարակները յանձնառու են Քալիֆորնիոյ
բոլոր աշակերտները եւ դպրոցները ապահով պահելու

ՄԻԱՍԻՆ՝ ՄԵՆՔ ԿՐՆԱՆՔ ԲՈԼՈՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ԲՈԼՈՐ ԹԱՂԱՄԱՍԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՈՒՍՄԱՆ ԻՒՐԱՅԱՏՈՒԿ ՎԱՅՐ ՄԸ ԴԱՐՁՆԵԼ

Մենք գիտենք, որ որակաւոր
հանրային դպրոցները բոլորիս համար
Քալիֆորնիան աւելի լաւ կը դարձնեն

Ի. ԹՈՊԻ ՊՈՅՏ
«Սի.Թի.Էյ.»ի նախագահ